

HET MYSTERIE VAN ALLEDAAGS SJAMANISME

Een essay over spiritualiteit, oude religies en nieuwe rituelen.

Dit essay is geschreven in 1998 als eindopdracht van
de opleiding Sjamanisme en Transformatie aan
de stichting School voor Sjamanisme

© **Jos Kester**

*'Naamloos is de oorsprong van Hemel en Aarde;
Noembaar de Moeder van de tienduizend dingen.
Vanuit het niet-zijn begrijpen wij het wezen;
vanuit het zijn de gedaante.'*
(Tao Te King – Lau Tse)

Inleiding

In dit essay wil ik proberen een brug te slaan tussen de mystieke wereld van de sjamaan en ons alledaags leven. Om die brug te slaan is het nodig andere bruggen, die naar 'het mysterie van alledaags sjamanisme' of anders gezegd 'spiritualiteit' leiden, te bespreken om aan te geven wat voor invloed ze op ons leven hebben. Het gaat dan met name om de huidige religies. Tegenwoordig ontdekken steeds meer mensen dat ze over kwaliteiten beschikken waardoor ze ook zonder alle religieuze ge- en verboden een zinvol spiritueel leven kunnen leiden.

Maar voor we daar aan toe komen: wat is sjamanisme en wie of wat is een sjamaan? Sjamanisme is de oudste op aarde bestaande spirituele stroming, waarvan op elk continent sporen zijn te vinden. Een sjamaan in de oude betekenis en functie was een man of vrouw die door een mentale en emotionele hel moest - vaak tegen zijn of haar eigen wil in - voor hij of zij zich met hart en ziel kon inzetten voor de gemeenschap. Na zo'n initiatie is een sjamaan in staat in contact te treden met al wat hier en nu bestaat en met de niet-zichtbare wereld. Dat kunnen voorouders zijn, dat kunnen krachtdieren zijn, dat kunnen gidsen zijn, maar ook een contact zijn met 'hogere' dimensies. Een sjamaan zou je een boodschapper tussen hemel en aarde kunnen noemen. Het kenmerk van een sjamaan is dat hij of zij op grond van die contacten de 'gemeenschap' de weg kan wijzen en adviezen kan geven. En dat raakt alle aspecten die met ons 'alledaags' leven te maken hebben. Dat raakt ons werk, onze relaties, onze families, onze maatschappij en ons man- en vrouwzijn. Een sjamaan staat daar niet buiten, maar is met dit alles in contact. Een sjamaan is iemand die intermenselijke relaties kan herstellen, daar waar ze verstoord zijn. In dit essay zal ik dan ook veel aandacht besteden aan de relatie man/vrouw, omdat die relatie de basis vormt van de familie. Binnen de familie wordt namelijk het fundament gelegd, voor niemand uitgezonderd, voor het in verbinding zijn met onze partner, onze medemensen, de aarde, onze spiritualiteit en de liefde. Als het in die relatie niet goed gaat, hoe vergaat het dan onszelf, onze kinderen en in een groter verband de aarde? En om verbinding gaat het allemaal in dit leven, iets waar we nu massaal in tekort lijken te schieten. Een sjamaan, in mijn opvatting van wat sjamaan-zijn betekent, kan mensen die verbinding met alles wat bestaat weer leren te herstellen.

Maar is er nog wel sprake van een familie? Is er in onze tijd niet veel meer sprake van individuen die toevallig met elkaar ergens samenwonen? In een bepaald land, streek, dorp en stad? En hebben we ons niet allemaal gretig overgegeven aan deze individualisering? Ja zeker. En op zich is dat een vooruitgang in vergelijking met het leven van onze ouders en grootouders, die een overheid en kerk hadden die voorschreven hoe het leven ingericht

moest worden of in een dorp of streek woonden waar de sociale controle een normaal verschijnsel was of nog steeds is. We zijn door onze 'vrijheid' beter in staat onze eigen lessen te leren en onze eigen individuele weg te gaan. Het gevolg van deze ontwikkeling is wel dat we nu op een kruispunt zijn aangekomen en vaak niet goed weten welke weg we zullen kiezen. De oude richtingaanwijzers hebben voor velen afgedaan en nieuwe dienen zich in grote getale aan, en dan is het moeilijk kiezen.

De onzekerheid die hiermee gepaard gaat is overal om ons heen zichtbaar en voelbaar. Wij voelen een leegte in onszelf en buiten onszelf, die we ondanks alle comfort en luxe niet kunnen vullen. Als de ouderen spreken over de saamhorigheid van vroeger en de contactarmoede van nu, dan geeft dat aan wat voor wereld we hebben gecreëerd; een die voordelen biedt maar tegelijkertijd nadelen kent waar we geen raad mee weten. Ik wil proberen duidelijk te maken dat het één niet los staat van het ander. Met andere woorden: onze zoektocht naar onze eigenheid en individualiteit leidt tot meer bewustzijn. Gaandeweg dit proces is echter veel van wat kort geleden nog zo vanzelfsprekend was afgedaan als overbodig.

Met de onderwerpen die aan de orde komen wil ik proberen duidelijk te maken wat onze levenswijze voor gevolgen heeft voor onszelf, onze relaties, onze spiritualiteit en de natuur, hoe dit alles heeft kunnen ontstaan en hoe we ieder op onze eigen manier de magie en de mythe weer tot leven kunnen brengen, iets waarbij de sjamanistische traditie ons kan helpen. De titel van dit essay suggereert misschien dat ik uitgebreid inga op sjamanisme en er allerlei adviezen, rituelen en oefeningen in zijn opgenomen. Het tegendeel is waar. Hierover zijn al uitstekende boeken geschreven door bijvoorbeeld Daan van Kampenhout en Roelien de Lange¹. Het gaat mij meer om de spirituele én de dagelijkse aspecten van het sjamanisme, die in alle uithoeken van de wereld bij vele volkeren hetzelfde doel hadden en hebben, namelijk het in verbinding zijn met elkaar, met onze voorouders, met de natuur en met onszelf.

Het sjamanisme is voor mij een heel natuurlijke en dicht bij mijn beleving staande vorm die in alle opzichten aan mijn behoefte aan spiritualiteitbeleving bleek te voldoen. Ik ben daar lang naar op zoek geweest. Sjamanisme is, zoals ik het beleef, geen exotische en ver van de realiteit staande vorm van spiritualiteit. Integendeel. Het is een vorm die dicht bij onze eigen historische wortels ligt, maar die in de loop van de geschiedenis is vervormd en voor een deel zelfs is ingebed in bestaande religieuze stromingen. Tegenwoordig staat het sjamanisme weer volop in de belangstelling. De verklaring daarvoor is dat er grote behoefte bestaat aan een vorm waarin spiritualiteit vrij geuit en beleefd kan worden. Het schrijven van dit essay komt voort uit mijn eigen ervaringen en zoektocht naar de diepere zin van het leven. De directe aanleiding was de driejarige opleiding 'Sjamanisme en Transformatie' aan de School voor Sjamanisme, hoe ik deze opleiding heb ervaren en hoe ik, wat ik in die drie jaar heb ondergaan, in mijn leven toepas. In dit essay heb ik ook fragmenten uit eerdere opstellen van eigen hand opgenomen. Hiermee wil ik de lezer kennis laten maken met mijn persoonlijke groeiproces. Deze opstellen heb ik ooit geschreven om mijn denkbeelden over mijn zoeken naar 'de zin van ons leven' te verwoorden in de vorm van een roman, die als titel draagt 'Huurling van de goden'. Het manuscript dateert uit midden jaren tachtig en verwoordt de gevoelens die ik destijds had ten aanzien van

¹ Handboek Sjamanisme, Daan van Kampenhout, Uitgeverij Bres, 1995
De Vuurgodin, Roelien de Lange, Altamira/Becht, 2000

ons maatschappelijk bestel en wat wij mensen doen - of liever gezegd niet doen - met ons leven hier op aarde. De reden om deze denkbeelden op te nemen, is dat sommige delen een voorgaande passage verdiepen, terwijl andere delen een scherpe scheiding aangeven tussen mijn onvermogen destijds mee te doen aan 'onze manier van leven' en mijn vermogen op dit moment in mijn leven hier meer afgewogen naar te kijken en daarop te reflecteren.

*‘Wanneer de mensen het mooie mooi gaan vinden,
ontstaat het lelijke.
Wanneer de mensen het goede goed gaan vinden,
ontstaat het kwade.*

*Want, zijn en niet-zijn brengen elkaar voort,
makkelijk en moeilijk vinden elkaar,
lang en kort meten zich aan elkaar,
hoog en laag benaderen elkaar,
geluid en toon klinken in één,
voor en na volgen elkaar.’
(Tao Te King – Lau Tse)*

De wereld in

Dit essay zou niet compleet zijn als ik niet mijn eigen ervaringen en moeilijkheden gedurende mijn zoektocht in het kort zou beschrijven. Het geeft aan hoe ik na jaren van zoeken, kijken, luisteren, lezen en vooral ervaren, op een punt in mijn leven ben aangekomen waarin ik beseft waar een zinvol spiritueel leven uit kan bestaan.

Opgegroeid in een katholiek gezin, ben ik met het idee grootgebracht van een almachtige vaderlijke God, die in zijn goedheid de mens heeft geschapen en hem de mogelijkheid heeft gegeven om, mits dit aardse examen goed afgelegd, zich opnieuw te voegen bij Hem in de Hemel. Zoals uit het vervolg zal blijken heb ik dit beeld in de loop van mijn leven enigszins bijgesteld. Op mijn zestiende - het was ongeveer in de periode van het Tweede Vaticaanse Concilie, waarin de hervorming van de Katholieke Kerk gestalte kreeg - werd het ‘moeten’ naar de kerk losgelaten en gingen wij kinderen uit vrije wil mee. Dit kwam erop neer dat - tot verdriet van mijn ouders - alleen met Kerst, Pasen en Pinksteren de kerk nog werd bezocht. Het was ook de tijd dat de jeugd zich losmaakte van de oudere generatie en op zoek ging naar eigen idealen. Zo ook binnen mijn vriendenkring werd er gezocht, werd er veel gepraat, werden de oude beklemmende normen afgezworen en werd er niet meer over God gesproken maar over vrijheid, liefde, de oorlog in Vietnam en vooral over muziek en boeken. Schrijvers als Mulisch, Wolkers, Hesse, Fromm, Sartre en De Beauvoir waren onze helden en heldinnen. Oproepen tot een leven vol vrijheid en liefde kwamen van rockgroepen als The Greatful Dead, The 13th Floor Elevator, The Doors, The Velvet Underground, Bob Dylan, Pink Floyd, Niel Young, Joni Mitchelt en vele anderen. Het was ondanks de strijd met het gezag en het niet begrepen worden door onze ouders een overzichtelijke tijd, waarin je tot een bepaalde groep behoorde, waarbij kleding en haardracht een belangrijke rol speelden. En onder elkaar, vooral tijdens popfestivals, leek iedereen aangeraakt door licht.

Naarmate de tijd verstreek doofde dit licht langzaam en ik werd opgeslokt door studie, werk en meer van dergelijke zaken waar ik me - samen met mijn vrienden - zo hevig tegen had verzet. Vooral het opgaan in de maatschappelijke tredmolen wekte een bijna onherstelbaar wantrouwen in mezelf, in mijn vrienden en in de wereld in het algemeen. Ik zag dat iedereen z’n dromen en idealen wegstopte zodra de studietijd voorbij was, waardoor er uiteindelijk maar weinig veranderde. Ja, er kwam meer

inspraak, de omgangsvormen werden soepeler, kortom de democratie was in beweging. Maar wat veranderde er nu werkelijk, op die paar idealisten na die een macrobiotische winkel begonnen en die paar boeren die op een biologische manier gingen werken? En belangrijker nog: wat deed ik er zelf aan? Ik droomde vooral verder. Ik ging een verpleegopleiding volgen en in de stad op kamers wonen. Ik keerde me daarmee af van wat mijn ouders met me voor hadden; een leven binnen de periferie van de familie en het tuindersbedrijf van mijn vader.

In de stad kwam ik opnieuw tot leven. Ik ontmoette er opnieuw mensen die in een subcultuur leefden; een subcultuur die in mijn geboortestreek had bestaan uit mijn vrienden. In de stad kon ik verder zoeken naar de helden die mij voor waren gegaan in de quest naar de vrouw van mijn dromen en een leven dat is gebaseerd op respect voor elkaar en voor de natuur. Maar ik kwam niemand tegen die aan dat hoogverheven beeld voldeed. Er was niemand waar ik me aan kon of wilde spiegelen. Alleen in boeken en muziek vond ik een stem die mij leidde. Ik heb heel lang gevochten tegen het idee dat ik het alleen moest doen. Dat er geen goeroe was die ik voldoende hoogachtte, er geen leraar was die me zou opleiden in *leven*. Blijkbaar moest ik het gewoon zelf doen, iets dat ik met enige tegenzin uiteindelijk heb opgepakt.

Gaandeweg dit proces raakte ik verstrikt in de mazen van onze manier van leven. Ik ontmoette een lieve vriendin, ging samenwonen, had een parttime baan en studeerde verder. Na twee jaar was daar de rek uit. Ik stopte met alles. Ik verbrak mijn relatie, ging alleen wonen en stopte met mijn studie. Ik moest noodgedwongen blijven werken om wat geld te verdienen. Verder zei ik iedereen de wacht aan. Ik wilde alleen zijn. Geen gezeur, geen ruzie, niet van alles moeten. Ik wilde zelf uitvinden waarom het leven is zoals het is.

‘Ontevreden over wat hij in de stad aantrof begon hij zich langzaam af te zonderen van zijn vrienden. Er bleek niemand te zijn met zinnige oplossingen voor zijn problemen en vragen. Hij vond geen enkel houvast voor zijn ideeën die hij zonodig wilde toetsen aan anderen die meer wisten dan hij. Mensen met een visie. Mensen met een stem. Langzaam begon hij zich van de wereld en zijn bewoners af te wenden. De wereld waarin het niet nodig wordt geacht te zoeken naar de waarheid, omdat op alles al een antwoord is gevonden en waarin het voldoende is dat je leert luisteren en vooral vergeten, vooral vergeten wat je werkelijk nodig hebt. Hij keerde die wereld zijn rug toe, al gaf hij de moed niet op ergens te zullen vinden wat hij zocht: een echte stem.’

(Huurling van de goden - Stenen)

Vier jaar heb ik gelezen, naar muziek geluisterd, gedanst, marihuana gerookt en vooral geschreven. Er waren prachtige inzichten en er was muziek die hemels klonk als ik in de juiste stemming was. In die periode kwam ik voor het eerst met sjamanisme in aanraking door de boeken van Carlos Castaneda. Met name zijn eerste boeken, waarin Don Juan veel aan het woord is waren een streling voor mijn ziel. Veel van zijn lessen nam ik op en ik probeerde de wereld te zien als een ‘aparte werkelijkheid’. Dat alles om ons heen een illusie is, die bestaat bij de gratie van ons gedachtegoed. Naast de boeken van Castaneda las ik Jung, las ik over het Taoïsme, Zen, Hindoeïsme, tekende en berekende ik mijn eigen horoscoop, kocht ik boeken over het leven van Boeddha, over het oude Egypte, Atlantis, ik las de Bijbel. Ik verslond alles over oude godsdiensten en voor het eerst kreeg ik

visioenen over vorige levens, voor het eerst kreeg ik visioenen over het lot van de aarde, dat van de mensheid en dat van mezelf. Onbewust heb ik in die periode de eerste lessen in sjamanisme gekregen. 'Het zonder mededogen leven' dat ik buiten aantrof en waar ik geen deel van wilde uitmaken, deed mij zo nu en dan wel in diepe depressies belanden.

'Je kunt een situatie voor jezelf scheppen waarin je je compleet voelt met je omgeving. Ik kan een situatie creëren waarin ik totaal kan opgaan. De tuindeuren staan open, de wind is vriendelijk en speelt met de blaadjes van de rozenstruik, de zon dwarrelt door het gebladerte van de boom en maakt wisselende plekken van licht in de kamer. Mijn geest is rustig. Door de tonen van de muziek heen, hoor ik vogels meekwetteren. Ik kan er niet genoeg van krijgen er naar te kijken, te luisteren en het helemaal in mij op te nemen, meegaand op het ritme van de dag, de nacht, de weken, waarin ik mijn stemming alleen laat bepalen door het gekwetter van vogels, de zon, de regen en de voorbij zeilende wolken. Maar dan is er weer de werkelijkheid van de meeste dagen. Buiten. De straat, de stad, de mensen, het leven daar. Ik haat dat leven met zijn dodelijkheid, zijn grauwheid, het zonder mededogen leven. Alles raakt vervuild en geweld beheerst het straatbeeld. De natuur en de weinige restjes verleden worden weggebulldozerd omwille van de orde. Eeuwenlang is er niets veranderd en dan opeens zijn wij er en hebben het nodig voor de vooruitgang. O, hoe verziekt is het leven en deze aarde al.

Ik creëer een situatie waarin ik mij gezond voel. De rest zou net zo goed niet kunnen bestaan. Ik ben optimaal bezig mij niet te laten beïnvloeden door dit leven, maar overal waar ik kom is de verpestende geest van de ratio aanwezig, zodat ik toch verder moet zoeken naar een plek waar ik mijzelf kan zijn, waar ik alleen kan zijn zonder u, omdat ik niemand tegenkom die begrijpt wat ik zoek, en dat terwijl ik zoek naar iemand waarmee ik onverbreekelijk verbonden wil zijn.'
(Huurling van de goden - Buiten)

Op een gegeven moment werd het me duidelijk dat ik zo niet verder kon leven en ik ook de wereld en de mensen zou moeten accepteren als deel van het geheel. Langzaam richtte ik mijn inwaartse blik naar buiten. Het heeft me vele, vele jaren gekost voor ik zover was dat ik werkelijk mijn medemens op een liefdevolle en respectvolle manier tegemoet kon treden. Gelouterd door mijn vier jaar solitaire bestaan, maar nog niet geheel verstoken van een zekere walging voor onze cultuur en manier van leven, ging ik weer studeren. Ik kwam een vrouw tegen waar ik hevig verliefd op werd. Daarmee begon ook een nieuwe strijd: de strijd tegen mijn angst me te hechten, terwijl ik niets liever wilde dan mij volledig aan haar over te geven. De onderstaande tekst geeft enigszins aan in wat voor dilemma ik zat. Opnieuw leek het of ik moest kiezen uit twee kwaden: of bij elkaar blijven tegen wil en dank, of uit elkaar gaan om alleen verder te gaan. Er waren redenen genoeg om uit elkaar te gaan, toch heeft het lang geduurd voor ik wist dat ik zo niet verder kon. Niet vanwege die redenen, want die zijn altijd wel te bedenken, maar naar wat achteraf bleek mijn angst me te binden.

'Als je een elastiekje neemt en je rekt het langzaam uit, zal op een gegeven moment de elasticiteit afnemen tot het elastiekje breekt. De twee helften zoeken zich een weg terug naar hun uitgangspunt. Au! Mijn onbewogenheid is het langzaam uitrekken van mijn vriendschap met jou. Het zou ook logischer zijn geweest als ik was vertrokken naar een

land of streek waar niemand mijn naam kent, waar niemand woont. Dat zou aanvaardbaar zijn geweest. Maar ik bleef bij je wonen, rekte de banden en onderga de gevolgen.'
(*Huurling van de goden - Stemmen*)

De gevolgen van die relatie en het weggaan bij haar, brachten me naar een nog niet eerder beleefd dieptepunt in mijn leven. Ik gaf me over aan een levenshouding die nogal destructief was. Hard werken en veel uitgaan zijn twee zaken die niet goed zijn te combineren. Maar er waren ook positieve kanten. Ik kreeg weer behoefte om mijn spirituele kant te onderzoeken. Ik ging weer lezen, ik ging weer schrijven en ging er weer over praten. Ik ging in therapie bij een psychotherapeut. Ik luisterde naar zijn adviezen, die erop neer kwamen dat er niet zoveel met mij aan de hand was en dat ik mijn behoefte aan een gelijkwaardige relatie maar moest zoeken in meerdere relaties, als ik die ene vrouw al was tegengekomen. Niet helemaal tevreden met dit advies kwam ik terecht bij een haptonome. Zij wees me op de tegenstrijdigheid van de dorps- en stadsjongen in mij die geen keuze had gemaakt waar hij precies thuishoorde. Ik wilde niets liever dan de wereld ontdekken maar tegelijkertijd vasthouden aan de familietradities, hetgeen nogal wat conflicten teweeg bracht in mezelf en met mijn familie. Het inzicht, noch een dorpsjongen, noch een stadsjongen te zijn, maar iemand die op zoek is naar zijn eigen plek in deze wereld, gaf me een zekere rust. Het deed me tegelijkertijd inzien hoe verbonden ik was met mijn familie, terwijl ik dacht dat ik me daarvan had losgemaakt.

Ondanks mijn moeilijkheden op relationeel gebied zette ik in die periode een belangrijke stap naar het zelfstandig ondernemerschap. En ook dit riep de nodige tegenstrijdigheden op. Terwijl ik aan de ene kant meer spiritualiteit kon toelaten, kwam ik steeds dieper terecht in de aardse materie van bezit en vasthouden aan wat je hebt. Via een vriendin kwam ik terecht bij iemand die horoscopen duidt op karmisch niveau. Deze duiding gaf me de duidelijkheid over mijn lotsbestemming en bracht me terug op mijn spoor. In het kort kwam het erop neer dat niet alleen dit leven, maar ook vorige levens mij een diepe angst hadden bezorgd me te binden aan een vrouw en tevens om een gezin te stichten. Hij wees me op wat er in de sterren over mij staat geschreven, wat mijn taak in dit leven is en dat ik al aardig op weg was die taak te vervullen. "Jij moet je in dit leven en in deze wereld volledig manifesteren. Niet alleen maatschappelijk, maar ook binnen een relatie". Om die oude pijn opnieuw te ervaren en om het te kunnen helen, raadde hij me aan een zogenaamde holotropic breathing te doen. Was zijn duiding al een openbaring, die vijf dagen waren dat ook.

Alles uit wat ik hierboven in het kort heb beschreven en wat daarna nog volgde staat in mijn ziel gebeiteld. Het bracht me zeer veel verdriet, maar ook veel inzicht. In die periode werd ik meerdere malen uitgedaagd mijn uiterste grenzen over te gaan, in de veronderstelling dat ik daar het paradijs zou vinden en ik nooit meer bang zou hoeven zijn voor de boze wereld buiten. Door er met een voet over te gaan heb ik mijn grenzen leren kennen. Door er met een voet over te gaan heb ik met eigen ogen de diepe valkuil gezien die dan opdoemt. En die valkuil betrof mijn eigen angst. Angst om alleen te zijn, angst een man te zijn, angst voor de wereld, angst voor vrouwen. Steeds als ik dacht dat de redding bij een ander lag en niet bij mezelf, verdrong ik die angst. Uiteindelijk besepte ik dat je angst in de ogen moet kijken en er niet voor moet weglopen. Dus sprong ik het diepe donkere gat in. Dat donkere gat was echt 'ja' durven zeggen tegen mijn vrouw, het leven en mezelf.

Door al deze gebeurtenissen, is mijn houding wezenlijk veranderd. Zeker niet van de ene op de andere dag, want ook nu gaat dit proces nog door. Het belangrijkste wat al die valkuilen me tot nu toe hebben geleerd is te begrijpen en vooral te ervaren dat ik een man wil zijn voor mijn vrouw. Niet de man die uit angst domineert of bij haar wegstroopt, maar een man die zijn vrouw eert. Door de holotropic heb ik opnieuw de oude pijn uit mijn jeugd en vorige levens ervaren, die zich als angst in mijn huidige leven manifesteerde. Daardoor brak ik relaties steeds af op het punt waarop er echt gekozen moest worden. Want juist daar durfde ik niet verder. Ik durfde niet de verantwoordelijkheid op me te nemen waar om werd gevraagd.

Inmiddels ben ik getrouwd en vader van drie dochters en zie ik mijn leven op een meer volwassen manier, die in overeenstemming is met mijn diepste verlangen een zinvolle bijdrage te leveren aan alles wat bestaat, zowel in mijn nabije omgeving als daarbuiten. Dit houdt ondermeer in dat ik mijn cynisme en negatief oordeel over ons leven hier op aarde heb ingeruild voor een positieve en liefdevolle houding. Voor een man zijn dit moeilijk te hanteren begrippen, omdat ze geassocieerd worden met zwakheid. Een dergelijke houding, die vanuit je eigen mannelijkheid voortkomt, is echter een verademing voor zowel mannen als vrouwen, zo is mijn ervaring, en heeft niets met zwakheid te maken, integendeel zelfs.

*'Daarom doet de wijze niet
en onderwijst hij zonder woorden.
Alles voltrekt zich zonder zijn tussenkomst.
Hij neemt niets aan en wijst niets af.
Hij doet zijn werk, zonder vast te houden
en zonder om erkenning te vragen.
Hij eigent zich het werk niet toe,
en zo verblijft hij erin.
(Tao Te King – Lau Tse)*

Wat is sjamanisme?

Sjamanisme is een van de vele spirituele stromingen die sinds de jaren zeventig in hernieuwde belangstelling staan. Deze belangstelling komt wellicht ook voort uit het feit dat sjamanisme uit onze eigen oude tradities stamt. Sjamanisme is een verzamelnaam voor spiritueel leiderschap, dat vroeger over heel de wereld - en dus ook bij ons - werd gepraktiseerd. Het sjamanisme kan je weer leren je eigen kracht, de krachten van de natuur en de krachten uit andere dimensies op een bewuste manier met alles wat er is te verbinden en met respect te gebruiken. Sjamanisme zou je de oudste op aarde bestaande spirituele stroming kunnen noemen, waarvan op elk continent sporen zijn te vinden. Sjamanisme is echter geen religie. Sjamanisme kan ook niet worden onderwezen. Via bijvoorbeeld de opleiding aan de School voor Sjamanisme kan er tegenwoordig wel weer kennis worden gemaakt met de wereld van de sjamaan en de daarbij behorende technieken en rituelen.

In de wereld van de sjamaan leeft alles en maakt deel uit van een groter geheel. Dat was een - zou ik bijna willen zeggen - openbaring voor mij als westers mens, om alles om mij heen te ervaren als levend en dat ook deel te laten uitmaken van mijn leven. Het gaat dan vooral om de natuur en hoe daarmee in verbinding te zijn. Het afgescheiden leven van de natuur maakt mensen ziek, dat is inmiddels wel bewezen. Maar - en dat is de moeilijkheid - ook negatieve zaken behoren tot ons en mijn leven. Ook wat we liever niet zien of horen maakt deel uit van het groter geheel. De grote kunst is dat wel te zien, te voelen en te ervaren, maar je er niet door te laten beïnvloeden. Het heeft hoe dan ook invloed op je, ook al negeer je het, want er aan ontkomen is niet mogelijk.

De traditionele sjamanen moesten zich wel bezighouden met de negatieve zijde van het leven. Ze zochten het zelfs op om zieken te kunnen genezen en om de stamoudsten van goede raad te voorzien. Deze sjamanen waren supercommunicatoren, die in staat waren met de geestenwereld in contact te treden en die de noden en behoeften van de gemeenschap begrepen en daarover adviezen konden geven.

Onze huidige samenleving is van een geheel andere orde dan die waarin de vroegere sjamanen opereerden. De oude sjamanen leefden in een strakke stamhiërarchie. Zij stonden in hoog aanzien en iedereen luisterde naar zijn of haar raad. De keuzemogelijkheden die wij hebben bestond gewoonweg niet. Wij kunnen kiezen uit een groot aantal mogelijkheden om ons op persoonlijk en spiritueel vlak te ontwikkelen en hoeven ook niet meer, zoals onze ouders, voor onze zielenheil naar pastors en dominees te luisteren.

Tegenwoordig wordt het geloof en vertrouwen in de kerk en de overheid ter discussie gesteld, door de mens, maar ook door deze instituties zelf. De kerk geeft schoorvoetend toe dat haar wortels niet alleen liggen in het jodendom, maar dat veel rituelen zijn overgenomen uit de animistische tradities van onze verre voorouders. De overheid merkt dat burgers steeds mondiger worden en dat ze eisen stellen aan 's lands bestuur. De overheid gedraagt zich als reactie daarop steeds meer als een bedrijf dat 'de markt' volgt. Door deze ontwikkeling zijn de vastgestelde - en in veel gevallen 'enge' - kaders waarbinnen onze (voor)ouders moesten leven weggevallen. Daar staat tegenover dat de moderne mens voor veel fundamentele levensvragen staat en keuzen moet maken tussen het wel of geen kinderen krijgen, tot het moeten kiezen tussen leven of dood bij euthanasie, om maar wat te noemen. Je zou kunnen zeggen dat het voor ons van belang is over dezelfde eigenschappen te beschikken als de oude sjamanen om de juiste beslissingen te kunnen nemen. En dat is nu juist wat er volgens mij gaande is in onze wereld: wij leren ons eigen leven te leiden en onze eigen krachten te gebruiken, in plaats van dat we ons laten leiden door anderen. Maar gaandeweg dit proces hebben we nog wel te maken met onze 'oude religie', waar deze eigenschappen niet op prijs werden en worden gesteld. De invloed van de 'oude religie' op ons huidige leven komt in de volgende hoofdstukken aan de orde.

Een andere verworvenheid, onze grote welvaart, met als gevolg veel aandacht voor materiële zaken, kent ook een keerzijde, namelijk die van het bijna totaal ontkennen van ons spirituele erfgoed en onze behoefte daartoe. Zou sjamanisme of liever gezegd kan sjamanisme de mens weer in contact brengen met onze spiritualiteit en onze medemens? Ik denk van wel, al zijn er ook andere wegen die dat contact kunnen herstellen. Sjamanisme is er één van. Sjamanisme is dan ook geen doel, maar slechts een van de vele wegen die je kunt bewandelen om je bewustzijn te vergroten. Sjamanisme is meer een levenshouding die het mogelijk maakt weer in contact te treden met je ware zelf. Deze houding stelt je bijvoorbeeld in staat om vraagstukken die niet wetenschappelijk zijn aangetoond, maar die in de vorm van visioenen of dromen tot je komen te interpreteren en te accepteren als waar. Waarom? Omdat alles, ook dromen en visioenen, vormen van energie zijn en deel uitmaken van ons leven, deel uitmaken van een goddelijke essentie. Omdat we alles tastbaar willen maken, alles zichtbaar moet zijn en gemeten moet kunnen worden, zijn wij het vermogen daarmee in contact te zijn kwijtgeraakt. De vraag of wij daarmee terug moeten keren naar de oude tijden van angst en bijgeloof is kortweg nee. Wel zouden we onze huidige manier van leven onder ogen moeten durven zien en met bepaalde aspecten van het sjamanisme, die aan ons zijn overgeleverd, opnieuw leren omgaan. Eén aspect is dat een sjamaan in alles wat op aarde bestaat hij of zij een bezieling ervaart. De natuur om ons heen bruist, borrelt en is vol kracht waaruit geput kan worden, waar een verbinding mee kan worden gemaakt. Dit staat ver af van onze beleving van de natuur, die we nu nog slechts zien als een plaats om rust te vinden. En op zich zegt dat al genoeg over de natuur die in staat is mensen met nieuwe energie te laden.

Sjamanisme zou je een psychologische en spirituele kracht kunnen noemen die universeel is. De traditionele sjamanen beschikken over het vermogen te communiceren met de wereld van de geesten, kunnen zonder zich fysiek te verplaatsen reizen op de slag van de trom, kunnen visioenen en dromen interpreteren. Het zijn de zieners en filosofen, die voor de gemeenschap belangrijk zijn vanwege de kennis die zij bezitten om de verbinding te herstellen tussen hemel en aarde, tussen mensen en goden, tussen alle

chakra's. Wij - in onze huidige tijd - gaan begrijpen dat ieder mens over deze vermogens beschikt en veel moderne therapieën zijn erop gericht deze vermogens - in het bijzonder het zelfhelend vermogen van de mens - weer te herstellen. Daarbij zullen we ons weer bewust moeten worden dat al het leven op aarde één is en mens en natuur met elkaar zijn verbonden, ook al nemen wij binnen de natuur een bijzondere plaats in.

Tegenwoordig krijgt ook de wetenschap meer en meer aandacht voor het idee dat de aarde een levend organisme is waarmee wij onlosmakelijk verbonden zijn. James Lovelock heeft dat met zijn boek 'Gaia, een nieuwe visie op de Aarde' willen aantonen. Ook leggen sommige wetenschappers verbanden tussen kwantumfysica en het aloude Hindoeïsme. De wereld is in beroering en dus ook de wetenschap. De natuurkundige Rupert Sheldrake, die grote bekendheid kreeg met zijn boek 'Een nieuwe levenswetenschap' waarin hij een nieuwe hypothese binnen de natuurwetenschap heeft ontvouwd, opent zijn boek als volgt:

'De meeste biologen nemen aan dat levende organismen niets anders zijn dan ingewikkelde machines, die alle beheerst worden door de bekende wetten van de natuur en scheikunde. Ik deelde die zienswijze zelf ook. Maar na verloop van enkele jaren zag ik in dat zo een veronderstelling moeilijk te rechtvaardigen is. Want als er in werkelijkheid zo weinig begrepen wordt, dan is er een mogelijkheid dat ten minste enkele van de verschijnselen van het leven afhangen van wetten en factoren die tot nu toe niet door de natuurwetenschappen erkend zijn.'

Sheldrake heeft met zijn hypothese willen aantonen dat dieren en planten een speciëngeheugen hebben dat een rechtstreekse verbinding tussen organismen legt door tijd en ruimte heen, waardoor dieren en planten zich kunnen afstemmen op vroegere ervaringen. Als bijvoorbeeld een dier ergens een kunstje wordt aangeleerd, dan zullen andere dieren van dezelfde soort over de hele wereld datzelfde kunstje makkelijker leren. Hetzelfde geldt overigens ook voor mensen. Sheldrake zegt hierover dat iedere daad van ieder individu zowel hemzelf als de gehele toekomst van de mensheid kan beïnvloeden.

Dit zijn maar twee van de vele wetenschappers die tegen de gevestigde wetenschappelijke opvattingen ingaan. Wij zijn zo met de materie vergaan dat we de goddelijke essentie - de kracht die alle materie bezielde en in beweging zet - volkomen buitensluiten.

Traditionele sjamanen komen nog voor in Siberië, bij de Indianen in Noord- en Zuid-Amerika, op Java in Indonesië, in China enzovoort. Chinese sjamanen komen voort uit het Taoïsme, dat door het communisme bijna totaal is weggevaagd. Vooral tijdens de Culturele Revolutie is grote schade aangebracht aan zeer veel tempels, waarvan ieder dorp er wel een had. Hetzelfde is in West-Europa gebeurd en met meer succes. Onze druïden en medicijnvrouwen zijn meedogenloos vervolgd en letterlijk uitgeroeid door eerst de Romeinen en daarna door de katholieke kerk en haar instrument de inquisitie. Het was het Rome van Caesar er om te doen de intellectuele elite van de Kelten te vernietigen. De Romeinse keizers waren beducht voor de grote invloed van de druïden op bijna alle aspecten van het leven van de Kelten. Bij het communisme en de rk-kerk ligt het anders. Zij willen vooral de alleenheerschappij behouden op spiritualiteit en rituelen, omdat men daarmee een instrument in handen heeft waarmee invloed kan worden uitgeoefend op mensen. Maar ondanks de huidige

repressie van spirituele groeperingen in bijvoorbeeld China, zullen deze krachten steeds meer naar de oppervlakte komen. Ook de katholieke kerk merkt dat de vernieuwingsdrang van onderaf naar boven welt . Misschien houdt men daarom vast aan de oude conservatieve ideeën om vernieuwingen tegen te gaan. Eén van de vernieuwingen waar het conservatief christendom en het Vaticaan fel op tegen zijn, is dat vrouwen meer taken willen,, waaronder het priesterschap, en meer zeggenschap eisen in de kerk. Het volgende hoofdstuk werpt wellicht wat meer licht op deze houding.

*'Nog vóór Hemel en Aarde
was er een vaag en onnoembaar wezen.
Een leeg wezen, gehuld in stilte,
vrij, onveranderlijk en op zichzelf.
Een wezen dat alsmaar rondgaat,
zonder uitgeput te raken.
Wellicht is het de Moeder van Hemel en Aarde.'*
(*Tao Te King – Lau Tse*)

Religie in relatie tot de vrouw

Om sporen van sjamanisme in onze cultuur tegen te komen moeten we ver terug in de geschiedenis. Iedereen kent de Keltische verhalen rondom de druiden; onze eigen sjamanen. Zoals eerder opgemerkt heeft vooral de inquisitie alle vormen van natuurgeloof en van andersdenkenden, uitgeroeid. Je kunt je afvragen waarom de rk-kerk hier zo'n issue van heeft gemaakt en miljoenen met name vrouwen op de meest barbaarse manier om het leven heeft gebracht. Een van de redenen is geweest dat er bij natuurvolkeren vaak een matriachale structuur bestond, waarin de moedergodin centraal stond. De huidige religies gaan uit van een vaderlijke god en beschouwden alles wat met de moedergodin te maken had als vijandig. Vanuit die gedachte werden - of moesten - vrouwen in een kwaad daglicht (worden) gesteld. De bijbel bood daarvoor een uitweg met het verhaal over Adam en Eva. De tekst hieronder van Tertullianus (ca. 155-220) spreekt wat dat betreft voor zichzelf.

'The sentence of God in this sex of yours, lives on even in our time and it is necessary that the guilt should live on, also. You are the one who opened the door to the Devil, you are the one who first plucked the fruit of the forbidden tree, you are the first who deserted the divine law; you are the one who persuaded him whom the Devil was not strong enough to attack. All too easily you destroyed the image of God, man.'
(*Tertullianus: The Apparel of Women*)
(*Made available to the (inter)net by Paul Halsall*)

Tertullianus was een van de eerste christelijke schrijvers. Als jurist schreef hij veel over de verdediging van het christelijke geloof. Deze tekst komt uit zijn boek 'The Apparel of Women' waarmee hij, uitgaande van en gebaseerd op het boek Genesis uit de bijbel, stelling neemt tegen de in zijn ogen verderfelijke invloed van vrouwen op mannen. Zo waarschuwt hij in dit boek vrouwen geen lustgevoelens bij mannen op te wekken door hun haar te verven, ogen op te maken en opzichtige kleding te dragen. Ook moesten vrouwen in de kerk een sluier dragen. Maar niet alleen deze jurist had het op vrouwen voorzien. Origenes een andere vroegchristelijke filosoof en theoloog ging zover dat hij zichzelf castreerde om zich voorgoed te bevrijden van zijn lusten en om te bewijzen dat hij zijn geestelijk leven boven alles stelde. Deze vijandigheid jegens de vrouw kwam natuurlijk niet plotseling opzetten. Ook het jodendom en de toenmalige Griekse en Romeinse samenlevingen beschouwden de vrouw als ondergeschikt en dienstbaar aan hun man.

Seksueel gedrag had al vanaf het begin van het christendom de belangstelling van de kerkelijke leiders, terwijl er in de evangeliën nauwelijks over wordt gesproken, laat staan dat het iets zondigs zou zijn. De eerste christelijke priesters mochten nog getrouwd zijn, later werd dit verboden en werd een celibatair leven voorgeschreven. Maar niet alleen priesters werd een kuis gedrag opgelegd, ook de volgelingen van de kerk dienden zich zo te gedragen. Hoewel de vorm van het huwelijk in die tijd even ter discussie werd gesteld, was een christelijk huwelijk toegestaan, maar eenmaal getrouwd moest men trouw blijven aan het huwelijk, ook een afwijking van de oude gebruiken uit die tijd. Het krijgen van kinderen was een eerste doel, een leerstelling die direct werd overgenomen uit het Romeinse recht. Vanwege de afwijzende houding ten aanzien van vrouwen en seksualiteit, stond maagdelijkheid in hoog aanzien en vormde dit de meest volmaakte vorm van christelijk leven.

De reden dat ik hierop inga is dat ons hele westerse denken nog steeds wordt bepaald door deze ideeën en plichten uit het christelijk geloof. Oude beschavingen hadden een cyclische voorstelling van het leven, waarin het oude sterft en er steeds iets nieuws kan ontstaan. Deze cyclische opvatting vindt je ook in de natuur terug waarmee de oude volkeren op een harmonische manier waren verbonden. In de christelijke opvatting is de natuur vijandig en is het de mens die daarover heerst, in plaats van ermee samenwerkt en ermee verbonden is. Hegel schrijft hierover in 'Vorlesungen über die Philosophie der weltgeschichte' dat met name de Reformatie betekende 'het voortgaan van de subjectieve geest naar een geest die de realiteit had doorlopen en waar alles volgens de rede verloopt.' Godsdienst was in zijn overtuiging het voertuig van de vooruitgang, waardoor de mensheid uiteindelijk kwam van animisme, naar polytheïsme en tot slot naar monotheïsme, hetgeen volgens Hegel een mijlpaal betekende in het menselijk denken. Door de zienswijze dat men alleen via de rede kan komen tot het ware Godsbeeld, werd in feite de geestkracht en de spiritualiteit uitgebannen en werd alleen de ratio gezien als volwaardig. Darwin maakte dit beeld compleet door de (met name westerse) mens als het superieure wezen te etaleren en deze door de 'natuurlijke selectie' boven aan de ladder van al het leven te plaatsen. Deze theorie past wonderwel in het beeld dat de westerse mens van zichzelf heeft: superieur en boven alle andere culturen verheven.

Deze zienswijze moet wel worden geplaatst in de tijd waarin deze ontstond, het begin van onze industriële revolutie. De mens schept altijd zijn eigen wereld en met de nieuwe ontwikkelingen binnen de natuurwetenschappen, gebaseerd op en gevoed door de rede ontstond dus ook de materiële wereld, die harde en vaste vormen aannam in de tijd dat Hegel en Darwin leefden. Nu gaan we inzien wat we met onze ratio en vooruitgang hebben gecreëerd, en dat ook de rede het goddelijke niet kan verklaren, zelfs afwijst. Dat met name vrouwen het slachtoffer waren van de christelijke moraal en doctrine en waarbinnen - zoals ook blijkt uit de tekst van Tertullianus - de vrouw wordt afgeschilderd als de veroorzaakster van alle kwaad omdat zij de man in het paradijs verleidde tot het eten van de verboden vrucht, heeft nog een andere reden. Die reden is onze afkomst en oorsprong. Daarvoor zal eerst de vraag gesteld moeten worden of onze afstamming goddelijk is. Is de bijbeltekst Genesis (1:26): 'En God zeide: laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis', op waarheid gestoeld? Of zijn we een toevallige samenloop van omstandigheden en geëvolueerd van een eencellig wezen tot de huidige homo sapiens? Of kan het allebei waar zijn?

“Luister goed: Wat in het groot bestaat, bestaat ook in het klein. Jouw leven, van begin tot eind, is een kopie, een afspiegeling van de tijdsduur waarin de mens zich heeft ontwikkeld van - zeg maar - een eencellig wezen tot wat hij nu is; de homo sapiens. Met andere woorden: ieder individueel leven, vanaf de conceptie tot aan de dood, is vergelijkbaar met de ontwikkeling van het totale menselijke bestaan tot nu toe.”
(Huurling van de goden - Water)

Om terug te komen op de vraag of onze afstamming goddelijk is, moet ik een grote stap terug maken in de tijd. De oude volken zagen stenen, rivieren, zeeën, bergen en het plantenrijk als beziëld en waren daardoor sterk verbonden met hun omgeving. Maar veel van deze volken plaatsten niet alleen de natuur in het centrum van hun wereldbeeld, ook de vrouw bekleedde daarin een centrale rol. De moedergodin gold als de belangrijkste godin. Deze godin is door latere mannelijke godgeoriënteerde godsdiensten verworpen. De wetenschap weet nog steeds niet waaruit deze verering van de moedergodin is ontstaan. Men heeft wel overal in de wereld dezelfde soort weelderig gevormde beeldjes gevonden die de moedergodin voorstellen. In de geschiedenis die is opgetekend door de Soemeriërs wordt er wel een verklaring voor gegeven. Het is het verhaal over de schepping van de mens. En deze schepper van de mens was geen mannelijke god maar een godin, genaamd Aruru of Mamni. Daarnaast was er een godin die de mensheid de kennis over de voortplanting heeft gebracht en de mens steeds heeft beschermd. Deze godin werd - en wordt nog steeds - in alle godsdiensten vereerd en aanbeden. Haar namen zijn Inanna, Ishtar, Isis, Astarte, Hathor, Shakti, Kali, Fatima, Maya, Venus en Maria.

Het boek Genesis uit de bijbel, waarin het verhaal over Adam en Eva staat beschreven, is een kopie van een veel oudere beschrijving van de gebeurtenissen uit die tijd, die ons door de Soemeriërs en Babyloniërs en andere volkeren zijn nagelaten. Ik wil het daar niet uitgebreid over hebben. Van belang is wel het verhaal over de schepping van de mens omdat daar de kiem ligt van de grote vijandigheid van de religies ten opzichte van de vrouw. In het kort komt dit bijzondere verhaal over ons ontstaan hierop neer.

Ergens in ons heelal leven onze technologisch hoogbeschaafde voorouders die ook wel goden of Elohim worden genoemd en die enige miljoenen jaren geleden bedachten dat de aarde ze kon helpen bij het oplossen van een probleem met energie. Naar deze nog maagdelijke plek werden afgezanten gezonden met de opdracht te bekijken in hoeverre de aarde in die behoefte kon voorzien. En het bleek dat wat men zocht in grote hoeveelheden aanwezig was. Meer en meer Elohim werden naar de aarde gestuurd om dit materiaal te delven. Om hun productie te kunnen verhogen bedachten zij dat het goed mogelijk was om met hun hoogstaande technologische kennis van het op aarde bestaande leven een vorm te creëren die dat werk van ze kon overnemen. Met de voorwaarde dat deze vorm na het gedane werk vanzelf zou uitsterven kreeg men ‘van boven’ toestemming. Zo werd de eerste primitieve mens geboren. Deze mens werd ingezet bij het delven van de grondstof voor de Elohim. Omdat men had beloofd dat deze levensvorm na gedane arbeid zou uitsterven, had men de eerste mens niet de mogelijkheid gegeven zichzelf te reproduceren. Een vrouwelijke geneticus (Inanna), die de pijn over dit onrecht bij de eerste mens zag, dacht daar anders over en gaf de mens de ‘levensvrucht’ en kennis hierover. Vanaf dat moment kon de mens zichzelf voortplanten, zoals wij dat tot op de dag van vandaag doen.

In alle grote mythologieën wordt dit verhaal verteld. Als alle mystificaties rondom de vraag over het ontstaan van menselijk leven op aarde wordt ontdaan, dan blijft er voor ons moderne mens mét al onze technische mogelijkheden een heel plausibele verklaring over. Die luidt dat de mensheid is ontstaan door het plaatsen van het DNA van buitenaardse intelligentia of Elohim in een op aarde bestaande levensvorm en dat vrouwen - de godinnen - daar een alles bepalende rol in hebben gespeeld. Dat de eerste religie is ontstaan rondom de moedergodin is dus vrij logisch als men uitgaat van dit scheppingsverhaal. Voor de wetenschap blijft het echter een groot vraagteken omdat men onze mythologieën niet serieus neemt. De zin uit het boek Genesis 'Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis' slaat dus op deze 'vergeten' periode uit onze geschiedenis.

Wat - zo vraag je je misschien af - heb ik aan dit verhaal? Wat is het belang dit te weten? Kortgezegd omdat het een ander licht werpt op wat we doorgaans aannemen als waar of als niet-bestaand. Het is van belang om de vraag te kunnen beantwoorden waarom we het leven leiden zoals we dat nu doen. Het is van belang om te kunnen begrijpen waarom mannen en vrouwen in een soort van permanente staat van oorlog met elkaar leven. Waar ligt de oorsprong van deze voortwoekerende narigheid? Pas als je dat weet, kan er iets veranderen in de ideeën die mannen en vrouwen over elkaar hebben.

Het is bijna godslasterlijk te veronderstellen dat godinnen verantwoordelijk zijn geweest voor het ontstaan van de mens. Evenals het voor de wetenschap vloeken in de kerk is om ervan uit te gaan dat de mens zowel aards als goddelijk is, al mag je je afvragen waarom de wetenschap met zoveel fanatisme met dezelfde DNA-technieken experimenteert en op dit moment deze stap - het creëren van nieuw leven - aan het zetten is. Waar we dus in feite mee bezig zijn is het imiteren van onze voorouders. En dat is uiteindelijk ook het doel van ons leven hier op aarde; dat we volledig bewust worden.

*‘Onsterfelijk is de geest van de diepte;
het is de Duistere Moeder.
Haar poort is de wortel van Hemel en Aarde.*

*Onverstoorbaar voltooit Zij haar werk;
zonder vermoedens.’
(Tao Te King – Lau Tse)*

De rol van de vrouw in de wereld

Afgezien van dit fantastische verhaal en als Inanna de rol heeft gespeeld die ze is toegedicht, waar vinden we dan nog sporen terug van de grote invloed die vrouwen in de oudheid op ons leven hebben gehad? In het boek ‘Tantra: Een andere visie op leven en seks’ van André van Lysebeth wordt ons op basis van Tantra, dat duizenden jaren geleden in India is ontstaan, een blik gegund op een totaal andere visie van onze (mannelijke) beleving van het vrouwelijke. Volgens Lysebeth is de onderdrukking van de vrouwelijke waarden door de patriarchale beschaving de diepste oorzaak van de crisis op emotioneel vlak in onze huidige tijd. En dat een nieuwe rol van de vrouw en een nieuwe rol van de man de noodzakelijke verandering kan brengen die de mens op dit moment nodig heeft.

*‘De Vrouw scheidt het heelal,
zij is het lichaam zelf van dit heelal.
De Vrouw is de onderhoudster van de drie werelden,
zij is het wezen van ons lichaam.
Er bestaat geen ander geluk
dan dat verschaft door de Vrouw.
Er is geen andere weg dan die
welke de Vrouw ons kan openen.
Er is nooit geweest en er zal nooit zijn,
noch gisteren, noch vandaag, noch morgen,
en ander geluk dan de Vrouw, noch een koninkrijk,
noch een bedevaart, noch yoga, noch gebed,
noch een magische formule (mantra), noch ascese,
noch een volheid,
anders dan die ontplooid door de Vrouw.’
(Shatisangama-Tantra II.52)*

In dit boek, waaruit een diep respect blijkt voor de vrouw en alles wat zij vertegenwoordigt, wordt op een zeer open en vrije manier geschreven over de tantrische seksualiteitsbeleving. Het is pas sinds kort dat hierover kan worden geschreven omdat dit voorheen domweg verboden was en alleen bedoeld voor ingewijden. Ik wil hierna een stuk uit het boek citeren, omdat daarin precies wordt aangegeven waar het volgens mij doorgaans aan ontbreekt als het over de relatie man/vrouw gaat.

*‘Ergens in haar sluimert, geïnvolueerd, heel de ervaring van al de
voorbijge generaties, door heel de evolutie van de mensheid heen, ja zelfs
van het voormenselijk leven. In de vorm van haar
voortplantingsvermogen draagt de vrouw de soort, de scheppende natuur,*

die in haar besloten is. Maar draagt de man niet ook de helft van het genetisch vermogen? Zijn dezelfde krachten als die van de vrouw niet ook in hem werkzaam? Produceert hij niet iedere dag miljoenen erfelijkheidstorpedo's, die spermatozoa zijn? Ja, maar het grondpatroon van iedere soort, inclusief de mensheid, is biologisch gesproken vrouwelijk. De mens is fundamenteel vrouwelijk, terwijl de man slechts 'uitgevonden' is om de genen uit te zaaien.

De Vrouw is de eerste religie van de mens geweest, en zijn eerste godheid was de moedergodin.'

Een bladzijde verder schrijft hij: 'In het matriarchaat kan de vrouw zich ontplooiën... en ook de man, want hij kan slechts evolueren in het contact met de ware vrouw: door haar te onderdrukken verstikt hij zichzelf.'

De tantrische leer is zeer oud, de bijbel ook en toch vinden we in dat laatste boek niet één zin die iets positiefs te melden heeft over de ware essentie van de vrouw. Raar is dat. Ik ben geen schriftgeleerde en zal me ook niet wagen aan diepgaande verhandelingen over het waarom, maar een ding wil ik wel kwijt over het gehanteerde begrip 'God' in de bijbel dat ook te maken heeft met het verhaal over de schepping van de mens. Het gaat dan opnieuw over het boek Genesis (1:26) waar God zei: "Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis." Opmerkelijk is dat er 'Onze' staat. Het is ook de enige keer dat de bijbelse God zichzelf aanduidt met 'Ons'. Over waarom God hier in het meervoud sprak zijn heel wat studies gewijd die, zoals naar goed wetenschappelijk gebruik, elkaar allemaal tegenspreken. Waar iedereen het wel over eens is, is dat in veel oudere versies van de bijbel 'Elohim' de aanduiding was voor God. El is de naam van God en Elohim is daarvan het meervoud. Elohim betekent dan ook 'godinnen en goden'. De Elohim, die volgens de oude overleveringen, de mens heeft geschapen naar hun evenbeeld, werden door de eerste mensen goden genoemd, maar zijn - zonder godslasterlijk te worden - onze voorouders en broeders en zusters, die zeer begaan zijn met het lot van de mensheid. Uit deze verering voor de Elohim zijn de religies ontstaan, deels om de mens te leiden op de weg naar bewustzijn. Dat de grote religieuze stromingen zijn afgeweken van dat pad naar bewustzijn, kan men rangschikken onder de noemer 'menselijke zwakheden'. In latere versies van de bijbel is de meervoudsvorm 'Elohim' vervangen door het enkelvoudige woord God: een mannelijke wel te verstaan. De reden dit te doen was om de moedergodin uit het collectieve geheugen van de mensheid te wissen, nadat de grote macht die de priesteressen in de oudheid hadden was gebroken. De vrouw is de tempel van het leven en in die zin is het niet zo verwonderlijk dat vrouwen in de oudheid het religieuze leven beheersten, zeker als we ervan uitgaan dat het leven en voortbestaan van de mens ons door een vrouw werd - en nog steeds wordt - geschonken. Daarom kun je stellen dat iedere geboorte van een mens symbool staat voor die daad uit de oudheid.

'De geslachtsdaad, al of niet met de intentie leven te verwekken, werd gezien als het één worden met het Goddelijke. Het is een oerbeginsel. De geboorte van ieder mens symboliseert dan ook de geboorte of het ontstaan van de mensheid. Iedere keer weer. Het is een eeuwenoud en heilig principe, dat door de mens en zijn huidige religies op de achtergrond is gedrongen.'

(Huurling van de goden - Water)

In alle tempels over heel de wereld, niet alleen in India, maar ook in de Soemerische, Egyptische, Griekse en Maya-tempels in Zuid-Amerika, werd

de moedergodin aanbeden en vereerd. In al die tempels heersten priesteressen over het religieuze leven en wijdde zij vrouwen en mannen in over de kracht van seksualiteit. Seksualiteit is een enorme kracht. Deze kracht kan de vrouw in een man losmaken omdat hij voor de helft de drager is van deze kracht in de vorm van zijn spermatozoïden. Zonder de andere helft van deze oerkracht in de vorm van de eicel, zonder de inwijding van een vrouw, zonder de inwijding van een man, zonder de diepere betekenis van de liefde en de verbinding tussen man en vrouw, heeft een man niets aan deze kracht en de vrouw niets aan haar scheppende kracht, en kan ze het leven niet doorgeven zoals het is bedoeld. Uit die periode stamt ook de prostitutie en was in die oude tijd een aangelegenheid van priesteressen. Niet om mannen te behagen, maar om een uiterst sacraal en heilig moment tussen man en vrouw te gedenken en om de grote kracht die uit dit samenkomen kan ontstaan op te roepen. Die kracht heet Liefde. Alle verhalen uit de bijbel, de koran, uit de mythologieën zijn 'ingepakt' in symboliek. Daarvan ontdaan ontstaat er een verhaal over goed en kwaad, over machtsmisbruik en slavernij, over manipulatie, en over goden die wel erg veel menselijke trekken hebben. Ook in het Indische heilige boek de Rigveda staat de geschiedenis van de moedergodin beschreven.

De vrouw is door de eeuwen heen ondergeschikt gemaakt aan de man. Haar creatieve vermogen een kind te scheppen werd zelfs ontkent. Zij was er slechts voor om kinderen te baren, het liefst mannelijke. En in grote delen van de wereld bestaat dit achterlijke idee nog steeds. De seksuele energie die een man en vrouw kunnen uitwisselen en tot beider harmonie en geluk kunnen zijn, werd (wordt) als iets zondigs en laag afgespiegeld. Wij zijn inmiddels zover dat we dat weten, maar gedragen we ons er ook naar? Of vergiftigen we onze kinderen nog steeds met deze denkbeelden? Ik denk dat we er nu aan toe zijn om dat controversiële en duister stuk uit onze geschiedenis te verwerken, omdat met name in het westen ook de man emancipeert. Helaas bestaan in andere delen van de wereld nog de meest afschuwelijke ideeën over vrouwen, zijn deze zelfs vastgelegd in wetten en worden vrouwen op grond hiervan als tweederangsmensen behandeld, zijn ze onderschikt aan de man, worden weduwen het recht ontzegd te hertrouwen, worden meisjes verminkt, worden meisjes bij hun geboorte zelfs vermoord omdat een jongen beter is. De Middeleeuwen bestaan in grote delen van de wereld nog steeds. En de oorzaak is de man die zich superieur acht en daarin wordt gesteund door religie en politiek.

Dat de vrouw ooit het middelpunt van de wereld was, raakt de fundamenteën van alle huidige samenlevingen, die, in de westerse wereld althans, nog steeds voornamelijk christelijk is. De man is de vrouw gaan domineren uit angst voor haar grote scheppende kracht. Deze kracht ontkennen en onderdrukken is het leven ontkennen en onderdrukken. De wereld en haar bewoners hebben deze kracht nu meer dan ooit nodig om datgene te herstellen wat door mannen wordt onderdrukt: het vermogen van vrouwen tot mededogen. En ondanks dat er in het westen veel is bereikt in de gelijke positie van de vrouw, wil dit nog niet zeggen dat we er nu bijna zijn. Ik denk dat door het streven naar gelijke rechten veel vrouwen zich mannelijk zijn gaan gedragen en dat dit ten koste is gegaan van hun eigen vrouwelijkheid. Bovendien zijn lang niet alle mannen ervan overtuigd dat zij net zo goed moeten veranderen. Hij zal tot het besef moeten komen dat door de vrouw te onderdrukken, of dit nu passief of actief gebeurt, de man niet alleen het leven van hemzelf en dat van zijn vrouw blokkeert, maar al het leven. Ik ben ervan overtuigd dat op het moment dat mannen hun juiste plaats innemen *naast* hun vrouwen, hetgeen overigens niets te maken heeft met zwakte of

wat dan ook, wij - mannen en vrouwen - alle problemen aan kunnen die deze wereld op dit moment treffen.

Omdat in onze cultuur het contact met de moedergodin (de vrouwelijke kant van ons godsbesef) nagenoeg is uitgeroeid en verdwenen, zijn ook veel vrouwen het contact met hun godinnenenergie kwijtgeraakt. Tegenwoordig durven sommige vrouwen weer het contact te herstellen met de moedergodin in henzelf, met de natuur en met hun bloed. Er rust een groot taboe op deze voor vrouwen zo belangrijke en wezenlijke zaken. En dat is niet zo verwonderlijk, want nog niet zo heel lang geleden werden vrouwen op de brandstapel gezet als ze zich hiermee bezighielden. Roelien de Lange, oprichtster van de Elfenbank in Nijmegen en van de School voor Sjamanisme, heeft opnieuw een eeuwenoude op sjamanistische traditie gebaseerde ceremonie voor vrouwen geïntroduceerd in Nederland. Dit is de moonlodge of maanhutceremonie. De maanhut lijkt door haar ronde vorm op de baarmoeder. De vrouwen die in de maanhut samenkomen ondergaan dan ook een wedergeboorte. Het is een bijeenkomst van vrouwen van allerlei leeftijden, die in een warme en veilige sfeer specifieke vrouwenzaken uitwisselen en van elkaar leren. In de traditionele maanhut kwamen vrouwen in hun menstruatieperiode bij elkaar om enkele dagen te rusten en kregen ze van de oudere vrouwen onderricht. De huidige maanhut is erop gericht om op intieme wijze de mysteriën rond het vrouwzijn met elkaar te delen en te eren. Ook niet-menstruerende vrouwen zijn daarbij welkom. In de sjamanistische culturen zijn de eerste menstruatie, zwangerschap en menopauze mijlpalen in het leven van een vrouw. Deze mijlpalen worden ondergaan als een initiatie en wordt de vrouw geëerd en gerespecteerd in haar veranderingsproces. Zo wordt de menopauze gevierd als een overgang van een vrouw naar de periode in haar leven waarin ze geen kinderen meer baart en haar energie kan gebruiken voor creativiteit, wijsheid en raadgeving. In de maanhut leren de jonge vrouwen van haar ervaring en wijsheid. De maanhut heeft de naam te danken aan de menstruatieperiode die een cyclus heeft van 28 dagen en gelijk is aan de maancyclus.

Roelien de Lange schrijft over haar ervaringen in haar allereerste maanhut:

‘Nog kan ik heimwee hebben naar deze maanhut, die van binnen was bekleed met donkerrood fluweel, met daarin een altaar met heilige voorwerpen en een heerlijke warme houtkachel. Midden in de winter raasde de storm door de bomen, de takken kraakten en wij zaten daar. Veilig met vrouwen rondom het vuur, intens in contact met elkaar. Wij deelden ons leven, ons gevoel, midden in de natuur, dicht bij de aarde. Bij de eerste inwijding van deze plek gaven wij ons maan/bloed aan de aarde. Het was confronterend, zittend op de koele bladeren van groene varens. Geen van ons had zoiets ooit gedaan. Het was een oeroude ceremonie, krachtig en ontroerend tegelijk. De varens begroeven we als fundament onder de maanhut. Het was de verbinding met ons levend bloed dat door ons heen stroomt. Zo’n 35 jaar kenden wij dat bloed, iedere maanstonde, iedere maand. En vrijwel nooit staan we hierbij stil.’

Roelien de Lange kwam in contact met de maanhut door de indiaan Archi Fire Lame Deer. Hij was een van de eerste indianen die naar Nederland kwam en bij ‘de Elfenbank’ zo’n tien jaar lang zweethutceremonies leidde. De zweethut is net zoals de maanhut een koepelvormige hut, opgebouwd uit wilgentakken en overdekt met dekens. Stenen die enkele uren in een vuur hebben gelegen worden in de hut gebracht en overgoten met water. Het is een reinigingsritueel voor lichaam, geest en ziel. Vrouwen die in hun

menstruatieperiode waren mochten destijds de zweethut niet in. Speciaal voor deze vrouwen begon Roelien de Lange met de maanhutten. De indianen konden haar er weinig meer over vertellen dan dat vroeger bij hun stam er moonlogdes werden gehouden. Ze heeft zelf opnieuw inhoud en betekenis gegeven aan deze ceremonie. Nu tien jaar later houdt ze nog steeds maanhutten en inspireert vrouwen zelf maanhutten te geven.

Net zoals in de zweethut is de maanhutceremonie verdeeld in vier delen, geïnspireerd op de vier windrichtingen, waarin wordt gemediteerd en gebeden. In de eerste ronde is er aandacht voor ieder op zich, voor het groeiproces en het vrouwzijn in de verschillende levensfasen. De tweede ronde is voor familie en vrienden. De derde ronde is voor de natuur, de dieren, de planten, de mineralen en het milieu. De vierde ronde is voor degene die voor ons kwamen, onze voorouders, en voor degene die na ons komen, de ongeborenen, voor de onzichtbare krachten en voor de politieke en geestelijke leiders in onze wereld.

Als man kan ik alleen beschrijven wat het is om alleen met mannen in een zweethut te zijn. Voor vrouwen moet het net zo'n diepe en intense ervaring zijn om alleen met je zusters in de koepelvormige maanhut te zitten, zonder de nieuwsgierige ogen en oren van mannen in de buurt, waarbinnen je vrijuit kunt praten over vrouwenzaken en het contact kan worden hersteld met de godinnenenergie.

*‘Wie het mannelijke kent
en zich houdt aan het vrouwelijke,
is als de bedding der wereld.
Zolang hij zo is,
zal de eeuwige Deugd hem niet verlaten
en hem terugbrengen tot de staat van de
pasgeborene.’
(Tao Te King - Lau Tse)*

De rol van de man in de wereld

Wij leven in een wereld die al meer dan 2000 jaar door de man wordt gedomineerd en waarvan het resultaat onze huidige samenleving is. Zoals ik eerder heb opgemerkt leven we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog in een tijd waarin de vrijheid in vergelijking met daarvoor immens groot is. Dat realiseren we ons misschien niet altijd. Vooral op persoonlijk gebied is die vrijheid groot. Die vrijheid verschaft ons nu ook de mogelijkheid zaken te onderzoeken die voorheen niet mogelijk waren. Dat is een van de opmerkelijkste verworvenheden van deze tijd. Toch kan ik er niet omheen te beweren dat die vrijheid relatief is. Onze vrijheid wordt op dit moment voornamelijk gedictieerd door onze economie. En die economie is afhankelijk van onze loyaliteit, die wordt afgekocht met een salaris. Het is raar te bedenken dat we onze wereld in feite aan het vernietigen zijn op basis van dit gegeven: onze loyaliteit, terwijl iedereen weet, voelt en ziet dat onze manier van leven uiteindelijk een doodlopend spoor is. En toch zal de druk om loyaal te zijn en te presteren alleen nog maar groter worden, omdat onze regeringen hun mandaat om te regeren in feite in de handen hebben gelegd van onze economische vooruitgang. En zoals iedereen weet is die vooruitgang gebaat bij zoveel mogelijk vrijheid voor bedrijven om te handelen. Vandaar dat er zoiets is ontstaan als een World Trade Organization, waarbinnen (handels)afspraken worden gemaakt en daar in feite wordt beslist over onze toekomst, die van de aarde en onze kinderen. Erich Fromm (1900-1980) schrijft in zijn boek ‘Liefhebben een kunst en kunde’:

‘Het modern kapitalisme heeft behoefte aan mensen die makkelijk en vlot in grote aantallen samenwerken; mensen die steeds meer wensen te consumeren; wier smaken worden gestandaardiseerd, gemakkelijk kunnen worden beïnvloed en vooruit kunnen worden bepaald. Het heeft behoefte aan mensen die zich vrij en onafhankelijk voelen, die zich niet onderworpen wanen aan enigerlei autoriteit, enigerlei beginsel of aan hun geweten - en die tóch bereid zijn om zich te laten bevelen, om te doen wat van hen wordt verwacht, die geschikt zijn om zonder haperen te functioneren in de sociale machinerie; die zonder gebruik van geweld kunnen worden gedirigeerd, die zonder leiders kunnen worden geleid; die zich laten aansporen zonder dat zij zich een doel stellen, behalve dan dit ene doel: succes te hebben, in beweging zijn, te functioneren, vooruit te komen.’

Zijn overtuiging is dat mensen hierdoor van zichzelf, van zijn medemensen en van de natuur vervreemd raakt. De mens heeft zich hiermee verlaagd tot

koopwaar. Dit boek dateert uit 1956 en sindsdien is het alleen maar erger geworden. Hoe heeft het zover kunnen komen? Laat ik voorop stellen - alvorens deze vraag te beantwoorden - dat door de eeuwen heen het in het belang van de machthebber was te verdelen in plaats van te verenigen. De grote angst van de machthebber is, dat door 'vereniging' hem de macht ontnomen wordt. Dat leert de geschiedenis en dat leert de stelling: verdeel en heers. En waar raakt men de vereniging het diepst in het hart: dat is de vereniging tussen man en vrouw. Speel die tegen elkaar uit, dan hebben alle tegenwoordige en toekomstige generaties de handen vol aan het overbruggen van die verschillen. Ik begrijp dat dit als een hoogst overdreven uitspraak kan worden opgevat. Toch kan ik er niet om heen dat wij niet (meer) weten waar het bij de vereniging tussen man en vrouw om gaat en dat wij dat nog accepteren ook. En of het nu een doelbewuste actie is geweest door machthebbers uit de vorige eeuwen is van geen belang. Waar het om gaat en wat ook Joseph Campbell schrijft in zijn boek 'Mythen en bewustzijn' is:

'Dat de samenleving de mens moet helpen bij het verwezenlijken van het huwelijk dat een spiritueel gebeuren is. En daarvoor moet de mens niet in dienst staan van de samenleving, maar de samenleving moet in dienst staan van de mens. In het eerste geval heb je namelijk een monsterstaat.'

Vervolgens zegt hij over het huwelijk:

'Wat is het huwelijk? De mythe vertelt je wat het is. Het is de hereniging van de gescheiden tweevoudigheid. Oorspronkelijk was je een. Nu sta je getweeën in de wereld, maar de erkenning van de spirituele identiteit, dat is het huwelijk. Het is iets anders dan een liefdesaffaire. Daar heeft het niets mee te maken. Het is een ander mythologisch vlak van ervaring. Als mensen gaan trouwen omdat ze denken dat het een liefdesaffaire van lange duur is zijn ze zo weer gescheiden, want elke liefdesaffaire eindigt teleurstellend.'

Campbell, die een belangrijke deskundige was op het gebied van de mythologie en die zijn hele leven heeft gewijd aan onderzoek van de gemeenschappelijke thema's in wereldmythen, vervolgt even verderop in het boek dat het huwelijk een erkenning is van onze spirituele identiteit.

'De huidige mens is echter in verwarring door de zinnelijke belangen en trouwen doorgaans de verkeerde. Het huwelijk is een relatie. Als je in het huwelijk offers brengt, dan doe je dat niet voor de ander maar voor de eenheid in een relatie.'

Laat ik voorzichtig stellen dat in veel gevallen een huwelijk tegenwoordig niet zoveel voorstelt en daarin geven de statistieken me gelijk. De moeilijkheden die mannen en vrouwen steeds tegenkomen moeten volgens mij voor een deel ook worden gezocht in de regels die al tweeduizend jaar ons leven beheersen. Voornamelijk door de seksualiteit tot zonde te verheffen en de vrouw tot zondares en aanstichtster van alle kwaad te maken, heeft deze situatie kunnen ontstaan. Controle over de seksualiteit is een van de pijlers (geweest) van het christelijke geloof. Hierdoor heeft men nog steeds grote invloed op het leven van miljoenen mensen over heel de wereld. Een andere belangrijke pijler is geweest religie toegankelijk te maken voor de armen en verschoppelingen van deze aarde, waardoor de kerk zo'n machtig instituut kon worden. En hoe belangrijk het ook was religie voor iedereen toegankelijk te maken, doet niets af aan het feit dat tot

op de dag van vandaag ons de ware boodschap wordt onthouden en dat deze is vervormd en in dienst staat de macht te behouden van de kerk en haar leiders. Jezus predikte voor iedereen, dit zeer tegen de zin van de (mannelijke) priesters in die tijd. En waarom? Omdat Jezus iedereen, ook vrouwen (iets wat in die tijd verboden was), uitnodigde om met hem zijn kennis en inzichten te delen. Hij wilde dat mensen zouden inzien dat bewustzijn binnen ieders bereik lag. In het evangelie volgens Thomas, dat vijftig jaar geleden werd ontdekt, zegt hij dan ook: 'Hij die drinkt van mijn mond zal worden zoals ik, en ik zal hem zijn.' Dat is iets anders dan: 'Ik en de Vader zijn één', zoals dat in alle andere officiële evangelies staat. Met zo'n uitspraak plaats je jezelf boven het volk, terwijl dat nu juist niet zijn bedoeling was. Hij beschouwde zichzelf als ieder ander en wilde anderen deelgenoot maken van 'De Weg' die je als mens kunt gaan om 'bewust' of 'heel' te worden. Een dogma in het christendom is dat bewustzijn, of in termen van de kerk 'het verwerven van de gelukzaligheid in de hemel', alleen via de kerk kan worden bereikt. Voeg daar de onderdrukking van de vrouw en het stelsel van alle erf- en doodzonden bij en je hebt de mens in een dwangbuis, waar hij de 'verlossing' (bewustwording) onmogelijk kan bereiken. Bewustwording is een persoonlijk proces en kan via een instituut als de kerk worden bereikt, maar dan alleen als de huidige religies de volledige waarheid vrijgeven over de oorsprong en het doel van religie: en dat is bewustwording en niet de knechting van de mens. En in die zin is onze zucht naar individualiteit en eigenheid - waar ik het in de inleiding over had - ook verklaarbaar en zelfs noodzakelijk. Onze zoektocht naar onze eigenheid, die in feite al begon met de Verlichting in de achttiende eeuw, is een direct gevolg van de beperkende invloed die de kerk eeuwenlang op ons dagelijks leven heeft gehad. Die zoektocht kan uiteindelijk leiden tot het bewustzijn waar het allemaal om draait, of je nu wil of niet. En om de woorden van Jezus in datzelfde evangelie aan te halen: 'Iedereen is een Christus.'

Joseph Campbell, schrijft hierover:

'Alles in tijd en ruimte is dual, tweevoudig. De incarnatie doet zich voor in mannelijk of vrouwelijk en ieder van ons is de incarnatie van God. Je wordt geboren in slechts een aspect van je eigenlijke metafysische tweevoudigheid, zou je kunnen zeggen. Dit wordt voorgesteld in de mysterierelgies, waar een individu een reeks inwijdingen ondergaat die een steeds grotere diepte van hem voor hem openleggen, en er komt een moment dat hij beseft zowel sterfelijk als onsterfelijk, mannelijk zowel als vrouwelijk te zijn.'

Campbell zegt over die dualiteit, dat er in alle mythologieën wordt gesproken over 'het ene dat twee werd', dat we ook terugvinden bij de ontwikkeling van het vruchtje in de moederschoot, dat in eerste instantie geslachtloos is. Het vrouwelijke en mannelijke zijn daar nog twee aspecten van één beginsel. Als we dit plaatsen binnen de psychologische ontwikkeling van de mensheid, waarin deze van het voorstadium als één, zowel vrouwelijk als mannelijk, vervolgens het kind wordt dat een wereld creëert die boven zijn macht uitgaat en vervolgens de fase van puber / adolescent, het materialisme, tot de fase waarin we nu terecht komen; die van het samenkomen, dan bevinden we ons op dit moment in de overgang van het bewustzijn van je eigen identiteit (het ik-tijdperk) naar het bewustzijn van de deelname aan tweevoudigheid, oftewel de mens die het vrouwelijk en mannelijk in zichzelf heeft verenigd. Op basis daarvan

kunnen mannen en vrouwen elkaar weer liefhebben, samenwerken en samenleven. Naar die tijd gaan we toe.

"Hoe moet ik de negen maanden in mijn moeders schoot dan zien in relatie tot het ontstaan van de mensheid?"

"Als de ontwikkeling van een amoëboïde wezen tot een menselijk wezen, zoals dat in al jullie biologieboeken beschreven staat. Bij de mens heeft die ontwikkeling miljoenen jaren geduurd. Bij jou maar negen maanden. Maar het is precies hetzelfde proces."

"Als ik met een goddelijk bewustzijn wordt geboren, waar blijft dat tijdens mijn leven? En waar is het bij de mensheid gebleven?"

"Nadat je fysiek geboren bent verlies je langzaam dat bewustzijn, het vermaterialiseert omdat je, naarmate je ouder wordt, steeds intensiever met de materie in aanraking komt. De mensheid werd in zijn jonge jaren zich ook steeds meer bewust van zijn omgeving en ontdekte zijn mogelijkheden, maar tevens zijn onmogelijkheden. Hetgeen wordt verzinnebeeld door het verhaal over de eerste mens die de boom met kennis ontdekte. De vrouw, de slang en de appel die in dat verhaal een rol spelen staan niet symbool voor de verleiding, maar voor het ontdekken van de mens van zijn mogelijkheid zich te vermenigvuldigen. Het is deze periode in de geschiedenis van de mensheid die overeenkomt met jouw jeugd; het zoeken naar je eigen plek, je bestemming, daarbij geholpen door je ouders. Het is tevens de periode dat je je afzet tegen je ouders en je drang naar zelfstandigheid. Het was de mensheid die de middelen die toen tot zijn beschikking kwamen ging misbruiken en zich afkeerde van zijn oorsprong, hetgeen uiteindelijk tot een catastrofe leidde, die bekend staat als de grote vloed. Jouw beginnende volwassenheid is de mens van nu, die nog steeds een goddelijk bewustzijn bezit, maar het volkomen heeft verdrongen, vanwege de eigen prestaties in deze tijd. Want in het algemeen is men tegenwoordig nogal met zichzelf ingenomen."
(Huurling van de goden - Water)

Veel mannen (en overigens ook veel vrouwen) die de stap naar de vereniging van het vrouwelijke en mannelijke in zichzelf willen maken, vinden heel wat moeilijkheden op hun weg. Hij is erfelijk belast met het idee dat de man superieur is aan de vrouw, iets dat zijn vader hem waarschijnlijk bewust of onbewust nog heeft bijgebracht. Hij ondervindt echter dagelijks dat de vrouw die positie niet meer slikt en een gelijkwaardige positie opeist. Je kunt met een gerust hart stellen dat de huidige man in verwarring is en lijdt aan een identiteitscrisis. En de gevolgen hiervan zijn terug te vinden binnen huwelijken, op het werk en in de maatschappij. Robert Bly, auteur van 'De Wildeman' schrijft in zijn voorwoord van dit boek over mannen:

'Sinds het begin van de industriële revolutie is het verdriet in de man voortdurend toegenomen en nu heeft het een omvang bereikt die niet langer kan worden genegeerd. De schaduwzijde van de mannen is duidelijk. Hun krankzinnige uitbuiting van de hulpbronnen op aarde, hun devaluatie en vernedering van vrouwen en hun geobsedeerd zijn door stammenoorlogen zijn niet te ontkennen. Genetische erfelijkheid draagt bij tot zijn obsessie, maar cultuur en milieu spelen evenzeer een rol. Wij hebben gebrekkige mythologieën die de diepten van mannelijke gevoelens negeren, die de man een plaats in het heelal in plaats van op aarde geven, die gehoorzaamheid aan de verkeerde machten aanleren, die

hun best doen om mannen jongens te laten blijven en die zowel mannen als vrouwen verstikken in systemen van industriële overheersing die zowel het matriarchaat als het patriarchaat uitsluiten.'

Ton van der Kroon schrijft in zijn boek 'De terugkeer van de koning':

'Wat we over hebben gehouden is een broze en vaak onvolwassen mannelijkheid; mannen die niet in contact staan met zichzelf, die de zin zijn kwijtgeraakt en vaak gestuurd worden door onbewuste emoties en verlangens. Ze zijn verward over hun mannelijke identiteit of houden vast aan een star en verouderd beeld van mannelijkheid. Achter de maskers gaan vaak onzekerheid, angst en verdriet schuil die geen plaats mogen hebben in het beeld van de man. Vele mannen zijn eenzame vechters geworden: ze komen er zelf wel uit...'

Twee schrijvers over mannen. Twee schrijvers die iets willen doen aan het verdriet en de verwarring van de huidige man. En iedere man die hierin niet een deel van zichzelf herkent, leeft met zijn gedachten waarschijnlijk nog in de 19e eeuw.

Mijn eigen ervaring met mannen is dat veel mannen het zat zijn om alleen over geld, aandelen, vrouwen en hun auto te praten. Het zat zijn constant in concurrentie te moeten leven met andere mannen over wat ze presteren. Wat veel mannen willen is met mannen over hun gevoelens praten, die willen hun kracht tonen vanuit hun hart en gevoel en niet vanuit een wellust naar macht. Eén van de - zeg maar moderne problemen - tussen mannen en vrouwen komt voort uit het feit dat mannen voornamelijk door vrouwen worden opgevoed. Een jongen die niet door zijn vader is geleerd afstand te nemen van zijn moeder, zal in al zijn relaties met vrouwen naar zijn moeder terugverlangen en van zijn vrouw of vriendin eisen dat zij is zoals zijn moeder was. En dat is ten opzichte van de vrouw waarmee hij een relatie heeft een groot onrecht, omdat zij nu eenmaal nooit in de voetsporen van zijn moeder kan treden. Een vader die zijn zoon heeft geleerd afscheid te nemen van zijn moeder kent dit probleem niet en is in staat op een volwassen en reële manier met zijn vrouw of vriendin om te gaan. In sommige opzichten geldt dit ook voor een meisje, al is de relatie met haar vader minder gecompliceerd dan die van een jongen, omdat een meisje geen negen maanden een op alle niveaus diepe en emotionele band met haar vader heeft gehad. Vandaar ook dat in oude tradities jongens voor weken of zelfs maanden van hun moeders werden gescheiden en vaak een lange initiatie moesten ondergaan om weer tot de (mannen)wereld te kunnen worden toegelaten. Deze initiaties zouden weer terug moeten komen, maar dan wel op de juiste manier en aangepast aan deze tijd. Dat jongens wordt geleerd op een volwassen manier met vrouwen om te gaan en dat ze leren het leven vanuit hun mededogen en hun hart te benaderen.

Mannen kunnen veel van elkaar leren, als ze hun hart laten spreken in plaats van hun kloten. En als vrouwen niet meer worden beschouwd als wild waar naar hartelust op kan worden gejaagd, die ondergeschikt zijn, en eenmaal getrouwd een sta in de weg zijn voor hun speelgoed, zoals computers, auto's, aandelen, andere vrouwen, sport en vooral niet te vergeten hun werk, dan zullen vrouwen ook anders op mannen reageren; minder agressief, minder bemoederend, minder de verleidster, minder de alles-oplosser, inclusief zijn potentie.

Het gebrek aan daadkracht van de huidige man is in alles voelbaar en zichtbaar. Vrouwen hebben hun mannen nodig om kinderen op te voeden, om vanuit mannenenergie zaken aan te pakken, omdat mannelijke energie

nu eenmaal een andere is dan vrouwelijke energie. Jongens die niet hebben geleerd dat er grenzen zijn, die geen zicht krijgen op het functioneren van hun mannelijkheid, die geen respect is bijgebracht voor vrouwen, die geen afscheid hebben genomen van hun moeder, die geen grenzen aangegeven krijgen, die jongens gaan zelf op zoek naar hun grenzen, die gaan zelf op zoek naar uitdagingen. Die jongens zijn echter nog geen mannen die geleerd hebben hun driften te beteugelen. En dat kunnen ze ook niet want hun vaders hebben dat waarschijnlijk zelf ook niet geleerd en hun vaders waarschijnlijk ook niet, dus hoe kunnen ze dat hun kinderen bijbrengen? Hun vaders en grootvaders hadden nog wel het gezag van kerk en overheid, die de grenzen aangaven. Met terugtrekkende overheden en kerken die weinig of geen gezag meer uitoefenen zijn die barrières weggefallen en hangt het stellen van grenzen nog af van wat er thuis en op school wordt geleerd. Maar thuis staat waarschijnlijk de hele dag de televisie aan en op school hebben leraren en onderwijzers het te druk met te grote klassen en aanpassingen in het onderwijssysteem. Maar de school is natuurlijk geen plaats waar kinderen opgevoed moeten worden, net zo min als een crèche dat is. Ouders kunnen niet worden vervangen, dat wil zeggen, niet op de manier waarop we dat nu doen. Om kinderen gedurende hun opgroeien te begeleiden is veel tijd en liefdevolle aandacht nodig; ook van vaders. Maar de druk om te presteren, om 'vooruit' te komen is te groot en de verleiding het dus maar aan anderen over te laten is net zo groot, zo niet groter. Als we niet opletten dan wordt dit een van de grootste problemen in de komende tien tot twintig jaar, als het al niet een groot probleem is, gezien de excessen die zich voornamelijk rondom jongens voordoen. Het opvoeden van kinderen is de allerbelangrijkste taak waar wij als volwassenen mee te maken krijgen. En alles wat hiervoor is geschreven en hierna nog volgt zou overbodig zijn als we vanaf dit moment onze kinderen op een liefdevolle en respectvolle manier opvoeden, met alle aandacht waar ze recht op hebben. Het is veel belangrijker dan onze economische vooruitgang, waar iedereen zo druk mee bezig is.

Jongens die niet ook zijn opgevoed door vaders: die jongens blijven hun hele leven jongens die niet in staat zijn zelf verantwoordelijkheden te dragen. Kijk wat er in Bosnië en Kosovo is gebeurd. Daar toonden mannen zich op hun aller primitiefst, onder andere vanwege afwezige vaders. Daar werd uiting gegeven aan de allerlaagste driften die een man beheersen. Blijkbaar waren daar geen mannen met nog een greintje geweten die de beulen en verkrachters op hun daden durfden aan te spreken. Maar wat zou er in Nederland gebeuren als hier zo'n geweldexplosie zou uitbreken? Zou de Nederlandse, Belgische, Duitse, Engelse, Franse of Amerikaanse man een haar beter zijn dan de mannen in Bosnië en Kosovo? Ik zou er mijn hand in ieder geval niet voor in het vuur willen steken. Mannen zijn door allerlei oorzaken een soort vulkanen geworden die elk moment kunnen exploderen, omdat ze hun mannelijke energie (op een goede manier) niet kunnen leven, en dat kan ook niet omdat niemand ze dat heeft geleerd. Toch bestaan er prachtige rituelen voor mannen waar ze hun kracht, hun emotie en hun gevoel in kwijt kunnen. Een daarvan is de zweethutceremonie, waar ik eerder over schreef in verband met de maanhutceremonie voor vrouwen. De zweethut is geïnspireerd op de traditionele Indiaanse zweethutceremonie. In een lage hut van wilgentakken, bedekt met dekens en zeil, vindt een spiritueel reinigingsproces plaats voor lichaam, geest en ziel en waarbinnen voor al het overige dat bezielde is wordt gebeden. In de totaal afgesloten en donkere hut worden steeds roodgloeiend hete stenen binnengebracht die met water worden overgoten. De hut staat - zoals bij de maanhut - eveneens symbool voor de

baarmoeder. De stenen staan symbool voor de spermatozoïden. Wie na enkele uren uit de hut komt heeft dan ook een wedergeboorte ondergaan. Het is een ware beproeving waar mannen kunnen tonen wat ze waard zijn, wie ze zijn en wat hun waarden in het leven zijn. Een nog diepere ervaring is de zogenaamde 'Vision Quest'. Vier nachten en vier dagen in een totaal isolement in de natuur doorbrengen, zonder enige vorm van comfort en afleiding. Alleen overgelaten aan jezelf en de natuur. Daar kan je weer in contact treden met de natuur, de kosmos en je eigen mannelijkheid.

Hierover schreef Jung in 'De mens en zijn symbolen':

'Hoe meer wij wetenschappelijk gingen begrijpen, des te sterker is onze wereld ontmenselijkt. De mens voelt zich van de kosmos geïsoleerd, omdat hij niet meer met de natuur verbonden is en zijn emotionele 'onbewuste identiteit' met de natuurfenomenen verloren heeft. Deze hebben langzamerhand hun symbolische implicaties verloren. De donder is niet meer zijn wrekende werktuig. Geen rivier bevat nog een geest, geen boom is nog het levensprincipe van een mens, geen slang de belichaming van de wijsheid, geen berggrot de woonstede van een grote demon. Er zijn geen stemmen meer die uit stenen, dieren en planten tot de mens spreken en ook hij spreekt er niet meer mee op grond van een geloof, dat zij kunnen luisteren. Zijn contact met de natuur is verdwenen en hiermee verdween ook de sterke en diepgaande emotionele energie, die deze symbolische band hem verschafte.'

Hoe belangrijk en intens die band is besef je pas als je jezelf aan een 'Vision Quest' hebt onderworpen. Jung noemt het trouwens een symbolische band. Zou hij in staat zijn om vandaag de dag te kijken hoeveel mensen opnieuw dit contact aan het maken zijn, en wat geen symbolisch band is maar een werkelijk contact, dan zou hij verheugd zijn. En zo zijn er meer ontwikkelingen die hoopvol zijn. Als je kijkt naar de vaders die minder zijn gaan werken om ook voor hun kinderen te zorgen en die de zorg en verantwoordelijkheden die bij de opvoeding van kinderen horen niet overlaten aan hun vrouw. Het zijn ontwikkelingen waarvan ik hoop dat die alleen maar zullen toenemen, ondanks dat we in een wereld leven waar de man het nog steeds voor het grootste gedeelte voor het zeggen heeft en veel mannen absoluut niet mee willen doen aan deze veranderingen.

*‘Er is geen erger vergrijp dan de tomeloze begeerte.
Er is geen groter onheil dan niet weten te stoppen.
Er is geen groter gebrek dan de drang naar bezit.*

*Wie tevreden is heeft altijd genoeg.’
(Tao Te King – Lau Tse)*

Een nieuwe religie: onze economie

Een van de gevolgen van het christelijke geloof is het vooruitgangdenken, dat met de komst van de ‘Christus als verlosser voor eens en altijd’ post ging vatten boven de cyclische opvatting van de oude culturen, waarbinnen het oude (mag) sterven zodat er vernieuwing kan ontstaan. Dit vooruitgangdenken kreeg door Darwin’s evolutietheorie een nieuwe impuls en hield bovendien de rechtvaardiging in dat de sterkste mag winnen. Ook het idee van een uitdijend universum, met als beginpunt de oerknal bevestigt dit beeld. Wij leven nu dus in de veronderstelling dat er een begin en dus een einde is, hetgeen overigens ook iets met onze manier van denken over ‘tijd’ te maken heeft. Het menselijk leven, de natuur en het universum ontwikkelen zich volgens deze opvatting langs een kaarsrechte lijn, waarvan we niet weten waar en wanneer die lijn eindigt. Ons huidige economische systeem is mede hierop gebaseerd en heeft nu in veel opzichten de taak van de religie overgenomen. We zijn met z’n allen in een rechte lijn ‘vooruit gaan denken’ en kijken niet meer om ons heen waar we ons in werkelijkheid bevinden. We hebben onszelf daarmee afgesneden van onze wortels, die - hoe kan het anders - ook aards zijn. Wij zijn samengesteld uit stof en een goddelijke vonk. Paradoxaal genoeg beschouwen en gedragen we ons tegenwoordig meer goddelijk dan aards, terwijl we tegelijkertijd met beide geen binding hebben. We zijn zogenaamd bevrijd van ‘het moeten geloven in het onmogelijke’ en bevrijd van de kwellingen van de natuur. We kunnen nu zelf kiezen wat we willen geloven en hoe we ons leven inrichten, tenminste dat denken we. Want hoe vrij zijn we eigenlijk? En wie bepalen nu onze keuzemogelijkheden? Hebben we ons werkelijk van onze ketens bevrijd? Of zitten we tot onze oren in een andere soort dwangbuis en laten we ons leven dicteren door ons economisch vooruitgangdenken?

Op dit moment vindt er een geweldige machtsconcentratie plaats van bedrijven die zich bezighouden met media, farmacie en voedselverkoop. Ik noem alleen deze drie omdat het hierbij gaat om voor ons essentiële zaken als gezondheid, voeding en cultuur. Deze concentratie wordt geleid door mannen én vrouwen die zonder mededogen de macht van de bedrijven waarvoor ze werken kost wat kost uitbreiden ten gunste van de aandeelhouders. Alles wordt ondergeschikt gemaakt aan kostenbesparing (lees winst maken) en de absolute macht willen uitoefenen. In feite is het nu al zo dat ziekten een economische factor zijn, waarbij de farmaceutische industrie volledig voorbij gaat aan humaniteit, dat door de ontwikkelingen op het gebied van voedselproductie landbouwgronden onbruikbaar worden door uitputting en vervuiling, dat het vee ziek wordt door de industriële manier van vleesproductie enzovoort, enzovoort. En afgaande op alle schandalen die zich rondom voedselproductie afspelen, waarbij politici niet

schuwen om misstanden te negeren of domweg te ontkennen, blijven deze zaken zich voltrekken, zonder dat we daadwerkelijk actie ondernemen om het mechanisme waardoor deze misstanden ontstaan te veranderen. De amusementsindustrie speelt hierin de beïnvloedende en manipulerende rol die nodig is om mensen bereid te maken alles te slikken wat wordt voorgeschoteld. Tegelijkertijd ontstaat er ook een tegenbeweging van groeperingen die kritische deze ontwikkelingen volgen en zich niet laten muilkorven door de belangen van de industrie. Zij protesteren tegen de globalisering, waar vooral het westen en de grote multinationals van profiteren.

Mannen hebben een sterke competitiedrift in zich en doen vaak alles om hun concurrenten te verslaan. Vroeger deden ze dat voornamelijk in oorlogen, nu gebeurt dat in kantoren en op de beursvloer waar aandelen de waarde van een bedrijf bepalen. Winst en macht daar draait het om. Er is geen mededogen voor wat men de natuur aandoet, er is geen mededogen voor de gezondheid van mensen, er is geen mededogen voor dieren, het plantenrijk en de aarde. Het gevoel is uitgeschakeld en de blik staat op oneindig. Ik ben bang dat de meeste mannen niet eens weten wat hen drijft. Waarom ze in die molen zitten. Dat ze niet beseffen dat ze voor een groot deel bepaald zijn door onze cultuur die het vrouwelijke afwijst en het vrouwelijke nog steeds ziet als zwak. Dat ze niet inzien dat ze vrouwen pas accepteren als deze zich van de dezelfde attributen bedienen als mannen. Met andere woorden: zijn wij in het 'vrije westen' wel zo vrij? Maken wij wel de goede keuzen? Of laten de meeste mannen zich leiden door hebzucht en angst? Door het gebrek aan warmte en liefde, die binnen relaties en families niet meer worden gevonden? Waar is onze kritische geest, ons mededogen met de aarde en de Derdewereld, waar mensen worden uitgebuit en de natuur vernietigt ten gunste van onze welvaart? Hoe vaak moeten we herinnerd worden aan de woorden van het Indiaanse opperhoofd Seattle toen hij - bijna profetisch - in zijn beroemde toespraak over de verkoop van land aan blanken tot de nieuw aangestelde gouverneur zei:

'Wij weten dat de blanke man onze manier van leven niet begrijpt. Voor hem is het ene stuk grond gelijk aan het andere. Hij is een vreemdeling die in de nacht komt en van het land neemt wat hij nodig heeft. De aarde is niet zijn broeder, maar zijn vijand en zodra hij die overwonnen heeft, trekt hij verder. Hij laat de graven van zijn voorouders achter zich en het kan hem niets schelen. Hij rooft het land van zijn kinderen en het kan hem niets schelen. Hij vergeet de graven van zijn ouders en de geboorterechten van zijn kinderen. Hij beschouwd zijn moeder de aarde en zijn broeder de hemel als dingen die je kunt kopen, plunderen en verkopen zoals men met schapen en bonte kralen doet. Zijn honger zal de aarde verslinden en slechts een woestijn achterlaten. (...) De blanke man is tijdelijk in het bezit van macht en verbeeldt zich dat hij een god is aan wie heel de aarde toebehoort. Maar hoe kan een mens zijn moeder bezitten?'

Wij zijn allemaal gevangen van een systeem dat we zelf hebben geschapen. Ook de mannen en vrouwen die er alles voor over hebben om de macht van de concerns waarvoor ze werken uit te breiden zijn gevangen. En zij denken dat ze geen andere keuze hebben, omdat het in dit systeem gaat om overleven. En ook de politiek denkt dat er geen andere keuzen zijn, want zij beseffen dat als er ook maar ergens aan de machine wordt gesleuteld, dat onmiddellijk grote gevolgen zal hebben voor de economie. Dus mogen er steeds meer auto's bijkomen, worden wegen

verbreed, worden alternatieve energiebronnen niet gebruikt omdat de olie eerst op moet, worden er zelf oorlogen gevoerd om deze olie veilig te stellen, worden chemieconcerns in staat gesteld onkruidresistente gewassen te ontwikkelen, waarvan niemand precies weet wat hiervan de gevolgen zijn, worden de ontwikkelingslanden niet geholpen, houden we de poorten van onze welvaart voor ze gesloten en geeft de westerse bevolking miljarden en miljarden uit aan de meest onzinnige zaken, waar niemand op zit te wachten en die niemand echt nodig heeft. De tragiek hiervan is dat als men één radertje wat minder verspillend wil maken, de hele machine vastloopt. Dat zijn de wetten van de mechanica, waar ons wereldbeeld nog steeds op voortborduurde. Maar er zijn natuurlijk wél keuzen te maken. En ook de politiek ziet in dat er keuzen gemaakt moeten worden, al verschuilt men zich achter het idee dat door middel van economische groei de milieuproblemen opgelost kunnen worden. Maar dat is natuurlijk achter de feiten aan blijven lopen, in de hoop dat je de problemen die je zelf scheidt kunt inhalen. Ook in de politiek ontbreekt het aan mannen en vrouwen die durven zeggen dat we ten halve moeten keren om niet volledig te verdwalen en ontbreekt het ze aan visie. Men denkt ten onrechte dat mensen per se willen vasthouden aan wat ze hebben en zijn om die reden bang hun eigen positie te verspelen. Want iedere vier jaar zijn er verkiezingen en iedereen moet tevreden worden gehouden. Dus worden de problemen voor ons uit geschoven.

We zijn allemaal in de greep van het vooruitgangdenken en geloven dat de kant het schip wel zal keren, maar dat schip laat zich niet zomaar keren en als dat gebeurt zou de kant wel eens erg rotsachtig kunnen zijn. Tegelijkertijd zie ik ook steeds meer mensen het schip verlaten en een andere weg inslaan. Die mensen willen leven op een manier waar onderling wel verbinding mogelijk is, en niet alleen onderling maar ook met de natuur en met hun spiritualiteit. En zij zijn de voorbode van een nieuwe tijd, zij zien de wonderen in de natuur, het wonder in de ogen van hun kinderen en in die van elkaar. Zij leven met hun hart open en laten het leven door zich heen stromen als een gouden stroom en die stroom heet LIEFDE.

Liefde is het enige waar het in het leven om zou moeten draaien. Liefde is in staat alles te veranderen in jezelf en in je omgeving. Maar daarvoor moet je jezelf wel eerst openen. In ons huidige maatschappelijk bestel is het vrijwel onmogelijk die openheid te bereiken, om de doodeenvoudige reden dat we het te druk hebben. Waar mensen bij elkaar komen met het doel zich te verbinden met elkaar en met alles wat er is, bestaat er een grote kans dat die openheid wel ontstaat. Er is grote behoefte om werkelijk met je medemensen in verbinding te staan, zo is mijn ervaring. Als je die openheid en verbinding op wat voor manier en waar dan ook wel kunt bereiken, dan is het de moeilijkheid dat mee te nemen naar je dagelijks leven waar we het weer erg druk hebben en alles erop lijkt te zijn afgestemd je te isoleren van je medemens. Geen wonder dat er steeds meer centra komen waar mensen wel het leven en het universum zien als een eenheid. En waar die eenheid tot uitdrukking wordt gebracht in een lofdicht op de natuur, de principes van moedertaal en de kosmos, die het goddelijke bewustzijn weerspiegelen. Dit wordt na de religie en de politiek cq markteconomie de derde stroom, die sterker en sterker zal worden en het oude zal omvormen, zodat er nieuw leven kan ontstaan. Als je de bron van de liefde hebt aangeboord is er geen weg meer terug. Je bent dan één met alles wat is, omdat het leven uit liefde is ontstaan. Zo simpel is het.

Ondanks deze negatieve benadering van onze huidige economie zijn er ook tekenen dat er iets aan het veranderen is, al of niet onder druk van de

publieke opinie. Grenzen worden geslecht, waardoor regeringen met elkaar (moeten) gaan samenwerken en autocratische regeringsvormen minder de kans krijgen hun bevolking uit te buiten. Er worden maatregelen genomen om onze landbouw op een meer ecologische manier te benaderen. Het milieu staat hoog op de politieke agenda. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is een issue geworden, waardoor bedrijven overal in de wereld de normen moeten hanteren waar ze zich in eigen land ook aan moeten houden. Of het niet te laat en of het wel voldoende is blijft nog de vraag, gezien alle problemen waar onze wereld de komende decennia mee te maken krijgt.

De vraag dient zich aan of sjamanisme wel perspectief biedt op het maken van de juiste keuzen. Ik geloof van wel. Voor mij persoonlijk biedt de sjamanistische traditie de ingrediënten die ik in mijn dagelijks leven kan integreren en gebruiken. Vanuit die ervaring geloof ik dat dit voor anderen ook kan gelden, zeker als de wens er is om spiritualiteit in het dagelijkse leven en werk samen te laten vloeien. Zoals ik van vele mensen hoor, en dat ook bij mij het geval was, bestaat er tussen spiritualiteit en de 'werkelijkheid' een bijna onoverbrugbare kloof. Mijn hele leven is tot nu toe een pogen geweest die kloof te overbruggen, iets dat ik eerst heb willen bereiken door me totaal af te zonderen van de wereld. Maar dat is een heilloze weg die - als je dat overdrijft - uiteindelijk alleen maar kan leiden tot gekte of eenzaamheid. Mede door de opleiding sjamanisme en transformatie heb ik mijn houding kunnen veranderen en een brug kunnen slaan tussen mijn spiritualiteit en de dagelijkse praktijk van geld verdienen. Hierdoor ben ik uiteindelijk tot de conclusie gekomen dat er geen afzonderlijke werelden bestaan, maar één wereld en dat er maar één weg is. En die weg ligt in jezelf besloten.

"Weet je hoe erg het is te moeten leven tussen mensen die elk contact met zichzelf hebben verloren en hun toekomstverwachtingen hebben gebaseerd op een pensioenpremie? Dat is voor mij reden genoeg zo leven. Want ik wil in de eerste plaats niet worden als die mensen en in de tweede plaats wél weten wat ik hier doe. En misschien zoek ik tevergeefs. Maar ik zoek, iets wat de meeste mensen allang hebben opgegeven. Ze zijn zelfs de vragen vergeten. Ze denken dat ze hier zijn om zich te vermaken. Ik zoek mijn evenwicht met andere middelen. Middelen die iedereen ter beschikking staan, maar die men liever niet gebruikt, omdat ze zo vermoeiend zijn. En door na te denken, diep na te denken zal ik eens in staat zijn de antwoorden te formuleren op voor mij essentiële vragen. Dat doel streef ik na."

"Je streven is loffelijk", zegt hij na enige tijd. "Maar het besluit zelf de verantwoordelijkheid van je leven op je te nemen, houdt dat in dat je je moet afzonderen? Is het noodzakelijk mensen uit de weg te gaan omdat ze niet passen in het beeld dat jij van het leven hebt?"

"Om erachter te komen of ik in staat ben mijn ideeën uit te werken, om mezelf te onderzoeken, om iemand te worden die wéét waarvoor hij leeft. Ja, daarvoor is het nodig alleen te zijn. En zolang er mensen zijn die niet begrijpen waarom ik dat wil, die mij daarin niet vrij laten, zolang zal ik die mensen uit de weg gaan; inderdaad."

"Is het vermogen juist daarover met die anderen te praten en naar anderen te luisteren, niet net zo waardevol?"

"Niet als ze mij niets te vertellen hebben."

"En wat heeft het je tot nu toe opgeleverd?", vraagt hij. "Ben je tot een beter inzicht gekomen? Heeft het je geholpen?"

Hij buigt zich voorover en pakt een ronde witte steen. Tussen duim en wijsvinger laat hij me de steen zien en zegt:

"Waarom denk je dat deze steen zijn vorm te danken heeft? Hoe denk je dat deze steen op deze plek terecht is gekomen?" Zonder op mijn antwoord te wachten zegt hij: "door met de stroom mee te gaan waarin hij terecht is gekomen. Deze steen is vanaf het moment dat hij losraakte van de berg vele andere stenen en obstakels tegengekomen die zijn vorm mede hebben bepaald. Je moet zijn als deze steen; opgaan in de stroom. Als je dat doet word je gepolijst en zal je van vorm veranderen. Afgezonderd van die stroom blijf je hoekig en scherp.

Ongeacht wie; iedereen zal uiteindelijk dezelfde weg moeten afleggen om ooit terug te keren naar het magma van de aarde waaruit alle steen is ontstaan. En er is maar één weg, waarvan niemand kan afwijken om de wereld te bereiken waar tijd geen rol speelt en licht leven is. En om een begrip aan te halen dat je wel zal aanspreken, kun je stellen - deze zaken in overweging nemend - dat 'rock and roll' de meest onderschatte filosofische gedachte uit deze tijd is. Maar dan alleen als stenen tot je verbeelding spreken natuurlijk."

(Huurling van de goden - Water)

Waarom zou dus, wat voor mij persoonlijk geldt niet ook voor anderen kunnen gelden? Zou deze oeroude traditie niet ook toepasbaar kunnen zijn om veranderingen te bewerkstelligen? Dat sjamanisme en alle andere spirituele uitingsvormen die nu deel uitmaken van ons leven, de pijlers kunnen vormen van de brug tussen de spirituele wereld en onze wereld? Dit schrijven doet een poging in die richting, doet een poging anderen deelgenoot te maken van die 'ene weg' en wereld, waarin alles aanwezig is en waarin bovendien de (oude) spirituele gebruiken zonder meer toepasbaar zijn in ons dagelijks leven. Als we bij alles wat we ondernemen; bij elk nieuw huis dat we bouwen, bij elk nieuwe water- of olieput die we slaan, bij elke weg die we aanleggen, bij elke nieuwe ontdekking die we gaan gebruiken in gedachten houden dat van alles wat we van de aarde nemen daar ook weer iets voor in de plaats teruggeven. Als alles wat we van de aarde nemen met respect gebruiken en daar bewust mee omgaan, zal er iets veranderen. Dan 'nemen' we niet zomaar, maar zullen we weer de verbinding voelen met de schepping en begrijpen we vanuit ons hart de woorden van Seattle: 'Maar hoe kan een mens zijn moeder bezitten?'

Sjamanisme in combinatie met onze huidige psychologische inzichten kan mensen weer een bedding geven waarbinnen we het grotere verband zien en op persoonlijk vlak vooral je eigen pad, zodat we vanuit die inzichten de juiste keuzen kunnen maken. Daarbij spelen rituelen, het bewust omgaan met alles wat om ons heen bestaat, het contact herstellen met de natuur, met je spirituele wortels, met elkaar en onze voorouders een belangrijke rol. Het sjamanisme was voor mij het duwtje in de rug om werkelijk in verbinding te staan en te komen met mezelf, mijn vrouw, mijn familie, mijn werk en met alles om me heen. En er zijn meer wegen die naar 'werkelijke' verbinding kunnen leiden. Als je ernaar op zoek gaat kom je vanzelf uit bij de vorm die bij je past. Een van de belangrijkste lessen die ik de afgelopen jaren heb geleerd is het leven door je heen te laten stromen en niets daarvan proberen vast te houden. Dat kan door middel van meditatie, dat kan door middel van rituelen die je uitvoert op belangrijke momenten in je leven, dat kan door alles wat er is te delen met je familie, je vrienden, je burens, het kan door alles wat bestaat te accepteren als een uitingsvorm van de eeuwigheid.

Een andere belangrijke les is geweest in te zien dat ik geneigd was alles negatief te beoordelen. En dat is een visuele cirkel waar je je moeilijk van

los kunt maken, ook al omdat er veel negativiteit over ons wordt uitgestort via de media. De boodschappen die we dagelijks via films en andere kwalijke uitingen van onze amusementsindustrie krijgen te verwerken hebben vaak allemaal een ding gemeen: Life Sucks. En daar is maar een middel tegen opgewassen. Dat middel is het negatieve om te draaien en proberen iedere dag iets positiefs te ondernemen ten opzichte van je medemens. Er gebeurt dan, als je dat tenminste weet vol te houden, werkelijk iets wonderlijks. Steeds als je dat doet voel je je namelijk heel tevreden en naarmate je het langer doet, verandert er iets in de structuur van je denken en vooral ook in je gevoelsleven. Geven heeft een duizend maal sterkere invloed op je dan nemen. Van nemen word je voornamelijk moe en is schadelijk voor jou en in alle gevallen ook voor diegene waarvan wordt genomen. Over het effect van een positieve levenshouding op je persoonlijk leven zijn al talrijke boeken geschreven. Die zou je allemaal kunnen lezen. Je kunt ook gewoon proberen hiermee te beginnen, waarbij het belangrijk is dat je klein begint. Probeer eens iets aardigs te zeggen tegen je vrouw, man of collega, in plaats van dat je altijd de negatieve kanten van hem of haar ziet. Wie staat er in bus of tram nog op voor oude mensen, om maar eens wat te noemen?

*‘Wie met liefde aanvalt, overwint.
Wie met liefde verdedigt, houdt stand.
Wie door de Hemel gekozen is,
wordt door de liefde beschermd.’
(Tao Te King – Lau Tse)*

LIEFDE

Hoeveel verwarring onze seksualiteit heeft gesticht en nog steeds veroorzaakt is met geen pen te beschrijven. Ik heb daar al in voorgaande hoofdstukken bij stil gestaan. Maar dat ging over onze geschiedenis die achter ons ligt en die hopelijk enigszins duidelijk heeft gemaakt waardoor die verwarring is ontstaan. Met onze seksuele bevrijding dachten we dat het paradijs binnen ons handbereik lag. De bloemenkinderen struikelden nagenoeg allemaal over dit idee en waren niet in staat de kracht ervan te hanteren. Het heeft wel tot gevolg gehad dat op dit moment seksualiteit in combinatie met onze consumptie- en amusementsindustrie ons hele leven lijkt te beheersen. Alles is doordrenkt van deze uiterst krachtige en sterke emotionele drijfveer. En sinds we ons van de Victoriaanse preutsheid hebben ontdaan verdrinken we er bijna in. Liefde wordt ten onrechte verward met seksualiteit. Eric Fromm schrijft in ‘Liefhebben een kunst een kunde’:

‘Als het verlangen naar lichamelijke gemeenschap niet wordt gewekt door liefde, als erotische liefde niet óók naastenliefde is, zal zij nooit tot meer leiden dan tot een vluchtige vereniging in wellust.’

Deze ziekmakende wellust treffen we dagelijks op elk uur van de dag aan in allerlei uitingsvormen. En ik schrijf hier opzettelijk ‘ziekmakend’, niet om de moraalridder uit te hangen, maar omdat het ons werkelijk ziek maakt en het mensen tot de meest afschuwelijke daden drijft. Het is ook geen wonder dat de reclame zich ervan bedient, want geen enkele emotie is sterker dan de erotische. Seksualiteit houdt echter ook beheersing in, is ook verantwoordelijk zijn voor de ander en is, als het vanuit liefde wordt beleefd, het mooiste wat een mens kan overkomen. Pas in de seksuele vereniging kunnen we in elkaar opgaan en elkaar op alle niveaus ontmoeten; energetisch, emotioneel en lichamenlijk.

We moeten leren om met seksualiteit heel bewust om te gaan en het niet slechts als een consumptieartikel te zien. Dat is voor veel mannen vaak de moeilijkheid. Alle vrouwenbladen staan al jaren vol artikelen over hoe vrouwen hun mannen kunnen bewegen niet alleen maar aan zichzelf te denken, maar ook aan de vrouw waarmee ze vrijen. Tegenwoordig tref je in deze bladen ook andere artikelen aan, want de meeste mannen weten dat nu wel zo’n beetje. In deze artikelen gaat het over vrouwen die zich net als mannen gedragen - dat wil zeggen - op zoek naar een snelle wip en verder geen gezeur. En dan heb ik het nog niet eens over de vrouwen die zichzelf kinderhaatsters noemen. Het is natuurlijk uit pure armoede - geestelijke en emotionele armoede wel te verstaan - dat een vrouw zich bedient van hetzelfde armzalige gedachtegoed als een man. Of ligt het genuanceerder? Komt deze denkwijze voort uit een gebrek aan mannen die kunnen omgaan met emotie, met intimiteit, met verantwoordelijkheid, en die hedonisme niet tot levensdoel hebben verheven tot de dood erop volgt? Wie met droge ogen

durft te beweren dat dit de bedoeling is van het leven of een gevolg is van onze veranderende kijk op het menselijk leven, behoort dus tot een menstype uit een andere eeuw. Wij weten nauwelijks meer waar het in het bijzonder om draait binnen een relatie en in het algemeen tussen mensen onderling. Hebben we seks verheven tot het hoogste goed en moeten we het daar dan mee doen?

Iedere man weet nu - mag ik hopen - dat een vrouw niet slechts het object is om zijn lust te bevredigen. In essentie is het zelfs zo dat een man geeft en een vrouw ontvangt. In een paar woorden is dit het grote verschil tussen de twee seksen. En in die paar woorden ligt het mysterie van de seksualiteit besloten. Want wat voor gevolgen heeft het als we allebei willen ontvangen? Dan komt er iemand in de kou te staan en meestal is dat de vrouw, omdat zij het recht heeft te ontvangen. Dat is niet alleen een biologisch verschil, ook een psychologisch. Een vrouw is degene die zich opent en ontvangt, en daardoor veel kwetsbaarder is. Een open en harmonische seksualiteit tussen een man en vrouw kan ontstaan als de man zich verre houdt van zijn lust tot bezitten. Pas als de vrouw hem uitnodigt, pas op het moment dat zij er klaar voor is een man te ontvangen, mag een man haar benaderen. Pas als een man daarvan doordrongen is, is er sprake van een liefdesrelatie op basis van gelijkheid. Een man die zijn vrouwelijke eigenschappen heeft ontwikkeld, kan dit ook daadwerkelijk zo voelen. Een vrouw die haar mannelijke eigenschappen heeft ontwikkeld, kan een man ook echt ontvangen en zal iedere man die met andere bedoelingen op haar afkomt afwijzen. Als mannen en ook vrouwen dit principe respecteren komt er een uitwisseling tussen beiden op gang die uiterst heilzaam is. Maar dan zal de man er eerst van overtuigd moeten zijn dat hij in eerste instantie geeft. Mannen geven en dat zonder dat ze er iets voor terugverlangen. Als mannen ook willen ontvangen (hun vrouw als moeder zien) verwijderen ze zich van hun doel en taak in dit leven en laten ze hun vrouwen in de kou staan. En dat is dus wat er tegenwoordig gaande is: dat mannen erg slecht in staat zijn dienstbaar te zijn en te geven. Alleen om die reden zijn er vrouwen die ver verwijderd van hun eigen vrouwelijkheid schrijven dat ze kinderhaatsters zijn. Alleen om die reden zijn er mannen zonder mededogen, die geen oog hebben voor wat ze aanrichten. En dit alles speelt zich af tussen de lakens. Daar zijn mannen niet in staat om te geven, slechts - inderdaad - om te geven. Zouden ze daar wel toe in staat zijn, als ze hun honger naar een orgasme zouden kunnen beteugelen, als ze ervan doordrongen waren dat hun sperma ondergeschikt is aan de vrouwelijke kracht tot scheppen, dan zullen ze ontdekken wat ze daarvoor van hun vrouwen terugkrijgen. Dat is meer waar een man van kan dromen. Maar mannen weten het niet en zijn bang. Wij zijn bang voor die enorme liefdeskracht die ons dan gegeven wordt. Wij zijn (nog) niet in staat die kracht te ontvangen en te hanteren. Maar daar ligt wel de sleutel om van ons gebrek aan mededogen af te komen. Die sleutel ligt onder het hoofdkussen van onze vrouwen.

*‘De Weg van de Hemel is weldadig
maar nooit gewelddadig.
De leidraad van de wijze is:
werken zonder te strijden.’
(Tao Te King – Lau Tse)*

Alledaags sjamanisme, nieuwe rituelen

Rituelen spelen binnen de sjamanistische traditie een belangrijke rol. Rituelen zijn ervoor een verbinding tot stand te brengen tussen de persoon die een ritueel voor zichzelf uitvoert - of laat uitvoeren - en een belangrijke gebeurtenis of overgang in iemands leven. Iedereen kent de drie bekendste rituelen die bij de geboorte, het huwelijk en de begrafenis worden uitgevoerd. En daarmee hebben we het - als het meezit - wel zo'n beetje gehad. Maar er zijn veel meer momenten in het leven waarbij een ritueel kan zorgen voor een erkenning en verdieping van een belangrijke gebeurtenis. Bij jongens is dat bijvoorbeeld de overgang van jongen naar man, bij vrouwen de eerste menstruatie. Allebei niet onbelangrijke overgangen voor een jongen of een meisje. Toch doen we daar weinig of niets mee. Waarschijnlijk ook niet als we een nieuw huis betrekken, een nieuwe baan krijgen, de lente, zomer, herfst of winter aanbreekt, een kind van school verandert of overgaat naar de 'grote school', we afscheid van iets of iemand moeten nemen. In een groter verband voeren we ook geen rituelen uit als er een nieuwe woonwijk en nieuwe wegen worden aangelegd, als er wordt geboord naar gas of olie, als er een nieuwe uitvinding wordt toegepast en dan met name als die 'uitvinding' betrekking heeft op plant of dier. Wij vragen niet om bescherming en of deze nieuwe technologie het welzijn van de mens, dier en de aarde ten goede mag komen. Een ritueel op zo'n moment zou de wetenschappers en iedereen die erbij betrokken is meer het besef bijbrengen dat alles niet zo vanzelfsprekend is als men denkt dat het is. Dat het niet alleen de mens is die er uitsluitend van mag profiteren, maar ook de natuur, de dieren, ook de aarde met zorg moet worden behandeld. Hetzelfde geldt voor een ritueel dat je voor jezelf uitvoert of laat uitvoeren. Daardoor zal je op een dieper niveau beseffen dat een overgang of een nieuwe fase in je leven een gebeurtenis van wezenlijk belang is. Je krijgt door een ritueel de gelegenheid afscheid te nemen van wat achter je ligt en dankbaar te zijn voor wat nieuw is in je leven. Het zal voor jou en voor iedereen die erbij aanwezig is meer betekenis en inhoud geven aan die bepaalde gebeurtenis. Een ritueel legt het moment van overgang voor altijd vast in jouw bestaan. Het geeft uitdrukking aan de verbinding tussen hemel en aarde. Daarmee eer je het leven: jouw leven, ons leven.

De essentie van een ritueel zou je ook zingeving kunnen noemen. Zin geven aan het leven en alles wat zich daarbinnen afspeelt. Zo'n levenshouding betekent voor mij verbinding. Verbinding op alle niveaus en met alles wat er is. Dat lijkt moeilijk als je het zo leest. En toch is het veel moeilijker, veel inspannender en veel schadelijker om jezelf afgesloten te houden. Daar hebben we dan ook de meest vreemde hulpmiddelen voor uitgevonden, die uiteindelijk ook niet helpen. Want we zitten zo in elkaar dat we de ander nu eenmaal nodig hebben, hoe je het ook wendt of keert.

Zoals hopelijk duidelijk is geworden heeft het sjamanisme me geholpen, en helpt het me nog iedere dag, wel in verbinding te zijn. Het heeft me leren inzien dat alles op aarde - en op een ander niveau alles in je persoonlijk leven - één geheel is en niet los van elkaar kan worden gezien. Hierdoor hoef je bijvoorbeeld je werk en je persoonlijk leven niet meer als elkaars beconcurrerende werelden te zien, maar als elkaars versterkende. Dit geldt even zo goed voor je relatie met familie en vrienden. Voor onze sterk individualistisch ingestelde maatschappij, waarin het diepere contact met onze naasten vaak tevergeefs wordt gezocht, is dit een uiterst helende ervaring. Inzicht hierover kan het leven soms dramatisch - in de goede zin van het woord - veranderen. Wat gedurende de opleiding aan de School voor Sjamanisme dan ook de meeste indruk op me heeft gemaakt is, naast de indringende rituelen, de omgang met mijn medestudenten. De liefdevolle en respectvolle manier waarmee we met elkaar omgingen en in veel gevallen nog steeds omgaan, heeft me diep geraakt en heeft me de ogen geopend voor hoe wij als mensen - ongeacht wie of wat we zijn - met elkaar kunnen omgaan. Om elkaar onder elk denkbare omstandigheid mee te maken, zonder dat daar veroordelend mee wordt omgegaan, zonder dat daarvan wordt weggelopen, is helend en heeft me bewust gemaakt van de werkelijke betekenis van met elkaar in verbinding zijn.

In het voorafgaande heb ik geprobeerd een beeld te schetsen van onze afkomst, van ons leven op dit moment, onze beleving van de liefde, onze angsten en vooroordelen en over welke mechanismen en denkbeelden ons leven beheersen. In dit essay heb ik ook zaken aangekaart die nogal controversieel zijn. Mythen bijvoorbeeld worden slechts gezien als een poging van de mens God te duiden en verklaarbaar te maken. Maar mythen zijn meer dan dat. Dat is de reden waarom ik op het ontstaan van de mensheid, en dan vooral in relatie tot de vrouw, ben ingegaan. Ik heb de waarheid niet in pacht. Ik ben er wel van overtuigd dat als we onze mythen niet serieus nemen, we een deel van onze geschiedenis verwerpen. Door deze te onderzoeken, door naar de waarheid er achter te zoeken, met alle middelen die ons nu ten dienste staan, komen we misschien een stap dichterbij de ware essentie van ons menszijn en afkomst. En liefde heeft alles te maken met onze afkomst. Want als we op zoek zijn naar God, zijn we op zoek naar liefde.

"Daarnet spraken we over de Eenheid die God wordt genoemd. Maar... wat of wie is de kracht die dit alles heeft voortgebracht?", vraag ik hem.
"Die is niet kenbaar, zoals ik zojuist zei. Men zegt God te kennen, maar dat is niet zo. Men heeft het begrip gepersonifieerd omdat de behoefte hem te kennen groter werd naarmate de waarheid, de kennis, meer en meer verwaterde in regels en zinloze dogma's. Tenslotte heeft men God dood verklaard, hetgeen een logisch gevolg was, omdat het beeld dat men zich van God eigen had gemaakt teveel op dat van een mens ging lijken."
"Kan er dan geen twijfel bestaan over het bestaan van God? En als dat is uitgesloten, wat is dan de reden geweest dit alles voort te brengen?"
"Wat is de reden geweest dat jouw ouders je ter wereld hebben gebracht, denk je?"

Ik kijk hem aan. Weer die blik. Weer die ogen. Ik draai mijn hoofd om en voel tranen achter mijn ogen branden. Ik staar over de lege zee zonder golfslag. In de verte vliegen enkele vogels laag over het water. Mijn gedachten dwalen af naar mijn jeugd, naar mijn vader, mijn moeder. Zouden ze op dat moment van elkaar hebben gehouden, zouden ze die Eenheid zijn geweest? Voor me uitkijkend zeg ik: "Uit liefde neem ik aan."

*"In de oren van de huidige mens klinkt dit woord bijna banaal als het wordt gebruikt in de context van het ontstaan van de mens en in relatie tot God en tot elkaar. Want voor veel mensen betekent dit woord alleen nog zoiets als genot. Maar daarom twijfelt men ook aan het bestaan van een God, omdat de ware betekenis van het woord liefde hooguit wordt ervaren tijdens een verliefdheid. Maar het enige dat ik kan zeggen is dat je het antwoord op de vraag wat de reden is, zelf meedraagt. Een mens draagt het geheim van het leven - en dus het kennen van God - in zichzelf mee.
(Huurling van de goden - Water)*

Het schrijven van dit essay is een pogen te verduidelijken, te helen, te inspireren. Alles in het leven heeft een oorzaak en tegelijkertijd een doel. En dat doel is dat we leren van onze misstappen die we in het leven maken. Dat doen we met ons eigen leven, maar kunnen we ook toepassen op het pad dat wij als mensheid gaan. Omdat we in een wereld leven die steeds zakelijker en harder wordt, geloof ik dat hierdoor een tegenbeweging aan het ontstaan is die het leven weer binnen de menselijke schaal terugbrengt. En die menselijke schaal is al zolang de mens bestaat de familie. Vanuit die verbinding kunnen we elkaar zien en aanraken. Die verbinding is universeel en voor ons allemaal, waar we ons ook bevinden, herkenbaar en hanteerbaar. Uit de liefde tussen man en vrouw ontstaat de familie, steeds opnieuw en overal. En zolang dat gebeurt is er hoop, want daar ligt de basis voor de verbinding met onze medemensen, met moederaarde en met onze spiritualiteit. Die basis voor verbinding wordt gelegd op het moment dat een kind wordt verwekt. Die basis wordt geschraagd en versterkt door de manier waarop we onze kinderen opvoeden. De kwaliteit van de verbinding tussen man en vrouw is alles bepalend voor hoe een kind later in de wereld zal staan. Voor kinderen zijn de ouders in alles het grote voorbeeld. Daarom is het gezin een heilige zaak waarbinnen je beide verantwoordelijk bent voor de relatie én voor je kinderen. Als man en vrouw liefdevol en respectvol met elkaar omgaan, zal het ook goed gaan met de kinderen. Maar uiteraard niet alleen het gezin, in de enge definitie van wat wij als een gezin ervaren, bepaalt hoe kinderen opgroeien. Het gezin van nu is een vaak vrijwel opzichzelf staande leefvorm, afgescheiden van anderen door hoge schuttingen in de nieuwbouwwijken. Ook de manier waarop we met onze medemensen omgaan bepaalt het beeld van hoe kinderen de wereld zien en ervaren en hoe ze daar later in hun leven gebruik van zullen maken. Buiten de verantwoordelijkheid voor je eigen familie bestaat er dus ook een verantwoordelijkheid voor het grotere geheel. Want als je het in een groter verband bekijkt is de mensheid één familie mét alle verschillen die er zijn. En in families bestaan verschillen van mening, zijn er ruzies, slaan we soms dood. De geschiedenis staat er bol van. Maar uiteindelijk zijn en blijven we één grote familie, met vrienden, burens, collega's, vaders, moeders, broers, zussen, kinderen en opa's en oma's. Als er ruzie ontstaat in een familie is weglopen het makkelijkste wat je kunt doen. Dan ga je elkaar uit de weg. Maar als je elkaar uit de weg gaat, als je de liefde afzweert, dan versteent je hart. Ik heb dit dilemma waarin ikzelf heb verkeerd een keer zo beschreven:

*'Als liefde ons wordt ontnomen,
veranderen wij in stenen zo hard.
En liefde wordt ons ontnomen
door stenen zo hard.'
(Huurling van de goden - Stenen)*

Ik schreef deze woorden destijds als een aanklacht. Een aanklacht tegen de wereld en de mensen die deze aarde bewonen, bij wie ik niet vond wat ik

zocht. In deze woorden weerklinkt alleen die pijn en tengevolge van die pijn sloot ik mijn hart. Ik zag een wereld vol stenen. Pas op het moment dat ik mijn hart voor de ander kon openen, veranderde ik in de mens die mij altijd voor ogen heeft gestaan. De mededogende mens, de liefdevolle mens. Ik ontdekte gaandeweg dat het niet bij de ander lag, maar in mijzelf. Pas op het moment dat je je hart voor de ander opent, kan de liefde weer stromen. Vraag niets, maar geef van je liefde. Dan merk je dat alle steen door het vuur van de liefde smelt en dat in ieder van ons datzelfde vuur brandt. Als je hart open blijft en je loopt niet weg voor jouw onwelgevallige zaken, dan bestaat er een mogelijkheid dat we bij elkaar dat vuur ontsteken en met elkaar in verbinding komen en kunnen blijven. Met hart en ziel in verbinding. De tijd waarin we nu leven is er een waarin we elkaar niet meer uit de weg kunnen gaan. De wereld is een dorp geworden, waar we alles van elkaar weten en dat biedt grote mogelijkheden voor het welzijn van onze aarde en ons welzijn in deze wereld. Maar daarvoor moeten we wel de echte verbinding zoeken, niet alleen via internet, mobiele telefoons en de media, maar in betrokkenheid. En die betrokkenheid begint in je eigen familie, met je broers en zussen, met je man, je vrouw, je kinderen, je vrienden, je burens en je collega's. Daar begint het. En als we in staat zijn om elkaar de warmte en liefde te geven die we allemaal nodig hebben, zonder dat we er iets voor terugverlangen, als we ons hart voor elkaar openen, dan kan de familieband weer de band worden waarbinnen we mogen zijn wie we zijn. Spiritualiteit, in verbinding met de natuur en moederaarde is daarbij noodzakelijk om de familie te voeden en te schragen. Hierdoor herstellen we ook de verbinding met onze eigen goddelijke essentie.

Literatuur

- Bly, Robert, *De Wildeman*, De Haan/Kritak, 1991
- Bruchac, Joseph, *De zweethut van de Indianen*, Miranada Uitgevers, 1997
- Campbell, Joseph / Moyers, Bill, *Mythen & Bewustzijn*, Uitgeverij De Haan / Unieboek, 1990
- Cowan, James, *Het mysterie van de droomtijd*, Ankh-Hermes, 1993
- Cowan, Tom, *Sjamanisme. Een spirituele praktijk voor het dagelijks leven*, Miranada Uitgevers, 1998
- Foster, Steven / Meredith Little, *Vision Quest*, Ankh-Hermes, 1991
- Fromn, Erich, *Liefhebben een kunst en kunde*, Bijleveld, 1962
- Husain, Shahrukh, *The Goddess*, Little, Brown and Company, 1997
- Het Thomas Evangelie*, Uitgeverij Karnak, 1980
- Jacobsen, Thorkild, *The Treasures of Darkness*, Yale University Press, New Haven and London, 1976
- Jung, C.G., *Archetypen*, Servire, 1977
- Jung, c.s., *De mens en zijn symbolen*, Lemniscaat 1966
- Kroon, Ton van der, *De terugkeer van de koning*, Ankh-Hermes, 1996
- Lau Tse, *Tao Te King*, Vertaling van Huib Wilkes en Michael Baker, Altamira-Becht, 1992
- Lovelock, James, *Gaia. Een nieuwe visie op de Aarde*, Kosmos Pockets 1992
- Lysebeth, André van, *Tantra. Een andere visie op leven en seks*, Ankh-Hermes, 1991
- Neihart, John, G., *Zwarte Eland spreekt*, Bijleveld, 1996
- Russell, Bertrand, *Geschiedenis der Westerse Filosofie*, Servire, 1948
- Rutherford, Ward, *Sjamanisme. De basis van magie*, Miranada, 1987
- Vitebsky, Piers, *De sjamaan*, Kosmos-Z&K Uitgevers, 1996
- Seldrake, Rupert, *Een nieuwe levenswetenschap*, Kosmos Pockets, 1992
- Seattle's toespraak*, Uitgeverij Kairos, 1984
- Schipper, Kristofer, *Tao. De levende religie van China*, Meulenhof, 1988
- Stufkens, Hein, *De weg van gnosis, een reis naar huis*, Lemniscaat, 1991
- Zukav, Gary, *De dansende Woe-Li meesters, een overzicht van de nieuwe fysica*, Uitgeverij Bert Bakker, 1981